

ГАЗЕТАНИ ВАРАҚЛАГАНДА:

**ЯНА ЯНГИ
МАКТАБЛАР**

2-бет

**ВАТАН ТУЙҒУСИНИНГ
САМИМИЙ ТАЛҚИНИ**

3-бет

**БОҒЧАЛАРНИ
ХУСУСИЙЛАШТИРИШ
ҚАЙ АҲВОЛДА?**

ёхуд олий
мақсад сари
рақобатлашув

4-бет

Хусан ШАРИПОВ:

**ИМКОНЯТНИ БОЙ
БЕРМАНГ!**

5-бет

**МЕҲР КЎРСА
МЕҲРИБОН БЎЛАДИ**

6-бет

**БОЛАЛАРНИНГ
ИХТИРОЛАРИ
ҲУЖЖАТЛАШТИРИЛДИ**

6-бет

**ТАЪЛИМДА
ИНТЕРФАОЛ
МЕТОДЛАР**

7-бет

**ҚАДИМИЙ
ИЛДИЗЛАР**

ёхуд қиз бола
тарбияси хусусида

8-бет

ТВ – ДАСТУР

14-бет

БУГУН ФИНАЛ УЧРАШУВИ

Бир ҳафта давомида пойтахтимизнинг “Юнусобод” теннис мажмуидаги “Президент кубоги” мусобақалари катта теннис ишқибозларига олам-олам қувонч бахш эта ўз поёнига етаяпти. Бугун дунёнинг қирққа яқин мамлакатини рамзий маънода бирлаштириб турган беллашувнинг финал учрашуви бўлиб ўтади.

Суратда: Ўзбекистонда энг кўп мухлисга эга бўлган теннис устаси, “Президент кубоги – 2002”нинг бугунги финалчиси Евгений КАФЕЛЬНИКОВ.

Финалгача бўлган натижалар билан 15-бетда танишинг.

МАШҶАЛА ЎЗБЕКИСТОНДА ЁҚИЛДИ

Жанубий Кореянинг Пусан шаҳрида бошланадиган 14-Осиё уйинлари машғаласи дунёда ягона булган Ўзбекистондаги Куёш институтида ёқилди. Машғала ёқиш маросимида республика Миллий Олимпия, Спорт кумиталари раҳбарлари, таниқли спортчилар ва уларнинг устозлари иштирок этишди. Машғалани Ўзбекистон Миллий Олимпия кумитаси раиси Собиржон Рузиев Жанубий Корея Республикасининг мамлакатимиздаги Фавқуллода ва Мухтор элчиси Чанг Хван Кимга тантанали равишда топширди.

ПРОФЕССИОНАЛ ТАЪЛИМ РИВОЖИГА

Ташқи иқтисодий алоқалар вазирлигида Ўзбекистон ҳамда Германия ҳукуматлари ўртасида мам-

SO'NGGI UCH KUN MUJDALARI

лакатимизга 1,02 миллион евролик битим имзоланди. "Профессионал таълимни ривожлантиришга кумаклашиш" лойиҳаси доирасида имзоланган бу битимга кура, ажратилган маблағ Ўзбекистондаги ўқув юртлари ўқитувчиларининг касбий тайёргарлигини яхшилаш, малакасини ошириш, ўқитиш услубини такомиллаштириш, турли илмий лойиҳаларни ҳаётга тадбиқ этишга сарфланади.

ИНСОННИ ИНСОН АСРАЙДИ

16 сентябрь — Халқаро "Озон қатламини ҳимоя қилиш куни" сифатида нишонланади. Шу муносабат билан Табиатни муҳофаза қилиш давлат кумитасида соҳа мутахассисларининг давра суҳбати бўлиб ўтди. Тадбирда Бирлашган Миллатлар Ташкилоти тараққиёт дастури ҳамда ҳукуватимиз томонидан ишлаб чиқилган Атроф-муҳит дастурининг тақдими ҳам ўтказилди.

Конституциямизнинг 64-моддасида "Ота-оналар ўз фарзандларини вояга етгунларига қадар боқиш ва тарбиялашга мажбурдирлар. Давлат ва жамият етим ва ота-оналарнинг васийлигидан маҳрум бўлган болаларни боқиш, тарбиялаш ва ўқитишни таъминлайди, уларга бағишланган хайрия фаолиятларини рағбатлантиради", дея таъкидланади.

Оилада фарзандлар тарбиясини тўғри йўлга қўйиш, уларни умуминсоний қадриятлар, ахлоқий нормалар руҳида тарбиялаш ота-онанинг муҳим вазифаларидан ҳисобланади.

Минг афсуслар бўлсинки, ҳаётга енгил-елпи қарайдиган айрим ота-оналар ўз фарзандларини меҳрибонлик уйларига ташлаб кетмоқдалар. Бугунги кунда меҳрибонлик уйларида тарбияланаётганларнинг ҳаёти билан танишиш мақсадида талаба ўртоқларим билан Юнусобод туманида жойлашган 21-сон меҳрибонлик уйига ташриф буюрдик.

Тўғриси айтганда, ота-онасидан узоқда бўлган болаларнинг тарбияси ёмон, ижобий хислатлари кам бўлса керак, деган фикрда эдик. Аммо улар билан суҳбатлашганимизда, болаларнинг дунёқараши биз

ЯНА ЯНГИ МАКТАБЛАР

Юртимиз мустақиллигининг 11 йиллик байрами ва билимлар куни тантаналари Жомбой туманида катта шодиёналар билан уланиб кетди.

3 сентябрь куни тумандаги У.Носир номидаги ширкат хўжалигида 540 ўқувчи ўрнига мўлжалланган 17-мактаб биноси, А.Қурбонов ширкат хўжалигида 620 ўринли 2-мактаб биноси, "Гулистон" ширкат хўжалигида 320 ўринга мўлжалланган 9-мактаб биноси, "Ҳақиқат" ширкат хўжалигида 560 ўринли 8-мактаб биноси, Э.Турдиев номи ширкат хўжалигида 320 ўринли 47-мактаб биноси, Жомбой ширкат хўжалигида 320 ўринли 33-мактаб бинолари бугунги кун талабига мос ҳолда жиҳозланиб фойдаланишга топширилди.

Биноларнинг тантанали очилиш маросимида вилоят ҳокими Ш.Мирзиёев иштирок этиб, ўқувчиларга илм чўққиларини забт этишда, келгусида зиёли инсонлар бўлиб етиштишларида омад тилади.

Ангор туманидаги 11-мактабда ўқувчилар сони 1163 нафардан ошиб кетди. Мактаб эса бор-йўғи 540 ўринли. Бундан 9 йил олдин бошланган 280 ўринли мактабнинг эса қурилиш ишлари ниҳоясига етказилмасдан тўхтатиб қўйилган эди.

Мактаб директори Эгамберди Саидқулов мактабда фаолият кўрсатаётган 79 нафар педагогик жамоа билан маслаҳатлашиб, эски бинони бузишга қарор қилишди. Қурилиш ашёлари эса 6 та синфхонага ишлатиладиган бўлди. Мутасадди ташкилотлар билан келишиб олишгач, ўқитувчилар ва техник ходимлар ҳамкорликда эски мактабни бузиш ва янгисини тиклашга киришдилар. Қурувчилик

ҚУРУВЧИ МУАЛЛИМЛАР

касбидан хабардор муаллимлар ҳашар йўли билан кўшимча синфхонани қор-ёмғирли кунларга қолдирмай ишга туширишга аҳд қилишган.

— Қурилиш материаллари ҳозирча етарли. Фақат туман халқ таълими бўлими мактабни тарта ва доскалар билан таъминласа, бундан нафақат биз, балки ота-оналар ва уларнинг фарзандлари ҳам беҳад хурсанд бўладилар. Педагогларимиздан П.Жумақулов, Х.Кулматов, Х.Йўлдошев, Ж.Аннаев, С.Ёзонов, техник ходимларидан А.Шойдилов, Х.Омонқулов, Т.Расулов кабилар бунёдкорлик ишларида ўрнат қўлмоқдалар, — дейди Э.Саидқулов.

Эзгу ва савобли ишга бел боғлаган қурувчи муаллимларнинг фидокорлигидан намуна олса арзийди.

Н.ТўРАЕВ,
Сурхондарё вилояти

ўйлагандан кўра кенгрок эканлигига амин бўлдик. Ўз келажаклари ҳақида сўраганимизда, Жагер исми бола Американинг машҳур университетларидан бирида таълим олиб, Ўзбекистон иқтисодини кўтаришга ўз ҳиссасини қўшишни, Нодира исми қизча машҳур санъаткор бўлиб, ўзбек санъатининг доврўғини дунёга таратишни орзу қилаётганлигини билдирди. 14 ёшли Марина эса келажакда теннисчи бўлиб, халқаро мусо-

ошириш йўлида озгина бўлса ҳам ёрдам кўрсатиш учун, ҳомийлар топишга ҳаракат қилдик. Ва Юнусобод катта теннис корти директори Т.Шермухамедов билан маслаҳатлашиб, 8 нафар тарбияланувчига катта теннис билан шуғулланишлари учун шароит ярати бердик. Юнусобод тумани "Қамолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати болаларни спорт кийимлари билан, "Зарафшон" акционерлик жамияти эса теннис ра-

ЭЗГУЛИК ЙЎЛИДА...

бақада Ўзбекистон байроғини гурур билан баланд кўтариб туришни орзу қилаётганлигини айтиб, бироқ меҳрибонлик уйига келганидан сўнг бу орзусининг амалга ошиши қийин бўлиб қолганлигини гапирди. Боиси, болалар масканида теннис майдончаси ва спорт анжомлари йўқ экан. Шундан сўнг, курсдошларимиз билан уларнинг орзуларини амалга

кеткалари ва тўплари билан таъминлаб бердик. Шу ўринда мазкур ташкилотларнинг раҳбарларига саховатга, меҳрга интиқ ушбу болаларга кўрсатган беминнат ҳимматлари учун миннатдорчилик билдирамиз.

Зеро, мана шу биргина ташаббус саккиз нафар ўғил-қизнинг бўш вақтларини самарали ўтказишлари, уларни ёмон йўлга кириб кетишларидан сақ-

Республика таълим марказига "Ранг-баранг табиат", "Инсон ва ҳаво", "Сув — ҳаёт манбаи" ўқув қўлланмаларининг тақдимот маросими ҳамда "Томчи сувда ҳаёт жилваси" кўрик-танловининг янги йилга мўлжалланган дастури юзасидан йиғилиш бўлиб ўтди.

Ҳозирги кунда инсонларнинг табиатга бўлган муносабати ўзгариб бормоқда. Бинобарин, ундаги бойликларнинг ҳаммаси ҳам чексиз эмас. Шундай экан, келажак авлод ҳам табиат инъомларидан баҳра-

миллаштириш" лойиҳаси, Буюк Британия элчихонаси ва Британия Кенгаши, тегишли давлат ва нодавлат ташкилотлари билан ҳамкорликда ўқувчи-ёшлар ўртасида "Томчи сувда ҳаёт жилваси" кўрик-танлови орқали тушунтириш ишлари олиб боришга қарор қилинди.

Бу йилги танловга 1000 та умумий ўрта таълим мактаблари вилоятларда ташкил этилган ташкилий кўмита томонидан яширин овоз бериш йўли билан танлаб олинади. Кўрик-танлов тўрт босқичда

ТАБИАТГА БАҒИШЛАНГАН АНЖУМАН

манг бўлиши учун ундан оқилона фойдаланишимиз керак ва ўқувчи болаларга ҳозирганоқ атроф-оламни муҳофаза қилишни ўргатиб боришимиз лозим.

Табиий бойликларнинг энг муҳими ҳисобланмиш сув ҳақида ўтган ўқув йилида ўқувчиларнинг хабардорлиги, билими ва тўшунчасини ошириш, уй, мактаб шароитида сувни тежашга ўргатиш мақсадида ўтказилган "Томчи сувда ҳаёт жилваси", иншолар танлови кўзланган натижани берди.

Янги ўқув йилида ҳам Халқ таълими вазирлиги, Республика таълим маркази, "Умумтаълим мактаблари учун дарслик ва ўқув адабиётларини нашр қилиш тизимини тако-

ўтказилади.

Тағбирнинг тақдимот қисмида эса, Халқ таълими вазирининг ўринбосари У.Мусаев, Британия кенгаши директори ўринбосари Мартин Севьер, Республика таълим маркази директори Г.Алимова, Атроф-муҳитни муҳофаза қилиш таълими бўйича Буюк британиялик профессор Ж.Хайнсон, "Инсон ва табиат" рукнида яратилган ўқув қўлланмаларнинг муаллифлари Э.Турдиқулов, А.Тўхтаев, М.Расуловлар сўзга чиқдилар.

Зеро, "Инсон ва табиат" рукни остида яратилган қўлланмалар ўзига хос интерфаол усуллар асосида ёзилган бўлиб, ундаги энг сўнгги статистик маълумотлар жағвалар асосида берилган.

Ш.МАДРАҲИМОВА

Kichik tashabbus

лаб қолиб, жамиятимиз, давлатимиз равнақи йўлида ҳаракат қилишларига туртки бўлди. Эрта-индин ушбу ўғил-қизлардан ўз келажagini теннисга бағишлаган, дунёдаги энг бахтли, омадли инсонлар етишиб чиқса, ажаб эмас.

Борди-ю мана шу кичик сабаб улар ўз йўлини топиб кетсалар, ўткинчи дунёда роҳатланиб, давра давра суришни афзал билиб, фарзандларини ташлаб кетган ота-оналар қилмишларига албатта пушаймон бўладилар.

Ватандош! Агар ҳар биримиз келажакимизнинг порлоқ бўлишини истасак, атрофга бефарқ, лоқайд бўлмаслигимиз керак. Бу дунёда ҳамма нарса моддий бойлик билан ўлчанмайди. Уйлаб кўрайлик, ўз орзу-мақсадларига эришган бу ёшлар, албатта биздан миннатдор бўлишадик-ку. Зеро, оддий бўлиб кўринган ҳар бир ҳаракатимиз ўйламаган даражадаги ўзгаришларга сабаб бўлиши мумкин.

Усмонбек РОЗИМОВ,
ТДЮИ, 4-курс талабаси

ЗАМОНАВИЙ КОЛЛЕЖЛАР — ЭЛГА АРМУҒОН

Мустақиллик байрамининг 11 йиллиги кенг нишонланган кунларда Бўзатов тумани меҳнаткашлари қувончли воқеанинг гувоҳи бўлишди. Қозонкеттен қишлоқ хўжалик касб-ҳунара коллежи биноси қайта таъмирланиб, фойдаланишга топширилди. Ушбу коллеж биносининг

Mustaqillik inshootlari

қайта таъмирланишига 588 миллион сўм давлат маблағи сарфланди. Қозонкеттен қурилиш-монтаж очик турдаги ҳиссадорлик жамияти бунёдкорлари олти ойда қайта таъмирлаш ишларини сифатли қилиб тугаллашди. Янги коллежга ушбу ўқув йилида 250 нафар талаба қабул қилиниб, дарс машғулотлари муваффақиятли бошлаб юборилди.

Ғойиб ЁҚУБОВ

Истиқлол бизга барча соҳаларда янгилашни фаслини олиб келди. Шаҳарларимиз, кўчаларимиз, қўшиқларимиз, қонунларимиз, шиорлару байрамларимиз янгилашмоқда. Уларнинг барчаси қўшилиб, бизларни янгиламоқда. Аста-секин содир бўляпти бу ўзгариш.

Ўзгараётган яна бир нарса бор. Булар – фарзандларимизнинг пок кўлларидagi китоблар. Ана шу мўъжазгина китоблар ўзбекларнинг янги авлодлари маънавиятига асос бўлади. Уларга битилган фикрларнинг қандайлиги, қандай тилда (қайси тилда эмас) битилганлиги 10-20 йилдан кейин ишни бизнинг кўлларимиздан оладиган авлоднинг маънавиятини қурапти.

Аста-аста, ҳар куни. Дарслик, ўқув қўлланмасини ёзиш шунинг учун ҳам ўта машаққатли ва шунча шарафли иш. Афсуски, бу масаладаги ишларимиз ўзининг поёнига етди, дея олмаймиз. Нуқсонли қўлланмаларимиз ҳам бор. Қўлланма тили ўқувчининг тили билан тафовутда; ё ўта қийин, ё ўта содда; чиройли-ю, мазмун оз, мазмуни созу беазаги оз; ёки номи "Ватан туйғуси", ичи "Одобнома"; ўзбек тилида-ю, сўзи ўзбекча эмас, худди ўзбек тилини яхши билмайдиган муаллифлар ёзгандек, ва ҳ.к. Бу муаммолар бўлган, бор ва бўлаверади. Чунки, ана шу муаммоларнинг борлиги ва уларни ечаётганимиз бизнинг тараққий этаётганимизни билдиради. Муаммо йўқ жойда тараққий йўқ. Таълим-тарбияда ҳам.

Миллатимиз болалари ўқийдиган дарслик ва қўлланмалар қандай бўлиши керак? Энг чиройли, энг самимий, энг маъноли, энг арзон, энг қулай, энг ҳаётий, илмий, изчил, тарбияловчи китоблар бўлиши керак. Ана шундай талабларни ўзида мужассам қилган дарслик, қўлланмалар кам, лекин бор. Яқинда мен шулардан бирини ўқидим. Бу китоб ўрта мактабларнинг 6-синфлари учун тайёрланган "Ватан туйғуси" ўқув қўлланмаси эди. Х.Султонов ва М.Қаршибоевлар қаламига мансуб мазкур қўлланмани "Маънавият" нашриёти 2002 йили кўркам, кўзга иссиқ қилиб, меҳр билан безаб чиқарибди.

Менинг эътиборимни дафъатан ўзига жалб қилган нарса қўлланма болларининг номлаши, баён услуби бўлди. Қўлланма «Биз киммиз, кимларнинг авлодимиз? Ватанни англаш» деган боб билан очилган.

"Ассалому алайкум азиз ватандош! Кел, Ватан ҳақидаги суҳбатларимизни давом эттирайлик..." деб бошланади матн. Бундай самимият, очиқ кўнгил, дилбар мурожаат билан ўқувчи қалбини эритиб олиш қўлланма, дарсликларда жуда кам учрайди.

Қўлланма бошдан охиригача ўқувчи – ёш ватандош билан устозининг дўстона суҳбати жанрида тайёрланибди. Бу усулга илгари айрим муаллифлар ҳам мурожаат қилишган, лекин, ҳафсалалари етмай, ўқувчи билан тенг суҳбатлашдан зеркиб, "юқорига" чиқиб кетишарди. Натижада китоб, дарслик, қўлланманинг руҳий ҳарорати, ўқишлилиги пасаяр эди.

"Ватан туйғуси"да яна бир усул – савол-жавоб усули фаол қўлланилган. Унда "Хўш, биз Ватан туйғусини қандай англаймиз?", "Тарихда бизнинг ватани-

ни тарбиялашга йўналтирилганлиги сезилиб туради. "Биз – ўзбек халқимиз", "Биз – буюк тарих эгасимиз", "Биз – буюк маънавият эгасимиз", "Миллий қадриятларимиз", "Биз – Ўзбекистон фуқаросимиз", "Ўлсам, айрилмасман, кучоқларингдан" каби мавзулар бу мақсадга яхши хизмат қилган.

Қўлланмада Ватан – Ўзбекистон тушунчасининг барча қирраларини кўрсатишга ҳаракат қилинган. Ундаги "Юртимизда қандай жамият барпо этилмоқда", "хуқуқий демократик давлат нима?", "Ўзбек модели нима?", "Ватанпарварлик", "Ёшлар – Ватан келажаги" каби мавзулар "Ватан", "Юрт" тушунчаларининг хуқуқий, сиёсий, маънавий, иқтисодий моҳиятини ёритишга хизмат қилган.

Айниқса, "Буни ёдда тут", "Буни ёд ол", "Қуйдагиларни дафтарингга кўчириб, мағзини

таққослаш, таҳлил ва синтез, абстракциялаш, умумлаштириш ва конкретлаштириш, ҳукм ва хулоса чиқариш, мисол, аналогия, далил, тушунча, сўзлар иштирок этишидан келиб чиқиб белгиланади. Ўқувчи мавзуни яхши тушуниши, юқоридаги фикрий операцияларни пишиқ амалга ошира олиши учун об-разларни кўрган, эшитган, ҳис қилган бўлиши мақсадга мувофиқдир. Қўлимиздаги ўқув қўлланма муаллифлари тарихий ва замонавий мисолларнинг энг мақбул нисбатини топишган. Натижада ўқув қўлланмаси Чўлпондан, иккинчи жаҳон урушидан кейинги Япониядан, Президентимиз Ислоҳ Каримовнинг БМТ ва бошқа нуфузли ташкилотлар минбарларида сўзлаган нутқларидан, Ҳиндистондан, Сурхондарёда шахид кетган Ватан ҳимоячиларидан, Совет дав-ридан, Александр Дюмадан,

ўқувчиларда билимларнинг муайян ҳажмини шакллантиришни асосий мақсад қилиб қўйган эди. Шу сабабли ўқитувчи ўрганилаётган фандаги янги тушунчалар, қонунлар, тамойил ва қоидаларни ўргатиб; татбиқ қилишга йўналтирар эди, холос. Биз тақриз бераётган "Ватан туйғуси" қўлланмаси эса ўқитишнинг замонавий усулларига, янги педагогик технологияларга, муаммоли таълим элементларига таянишни тақозо қилади. Қўлланмадан фойдаланишда ўқитувчиларимиз бунга эътиборда тутишлари зарур. Ўрни, мазкур "Ватан туйғуси" қўлланмасидан дарсда фойдаланишда ўқувчиларни ижодий фикрлашга йўналтирувчи метод сифатида муаммоли вазиятларни ташкил қилиш алоҳида аҳамият касб этади. Чунки, қўлланма ўз мақсад моҳияти билан ўқувчиларнинг фикрлаш қобилиятини ривожлантириб, умумий дунёқараши билан бирга, Ватан туйғуси ва амалдаги ватанпарварликни шакллантиришга қаратилган. Шунинг учун ҳам қўлланма "Ватанни англаш" мавзуси билан бошланиб, "Ватанпарварлик" билан якунланган. Ўрни, назарий-тарихий фикрлардан бошланиб, уларнинг амалиёти, рўёби билан хатм қилинган. Ушбу изчилликни ҳам қўлланманинг дидактик ютуқларидан бири, дейиш мумкин.

"Ватан туйғуси" — моҳиятан янги фан. Уни бизга истиқлол кашф этди, берди. Ўтаётган ўқув йиллари "Ватан туйғуси" фани нима? У нимани ўрганади, ўргатади? Унинг мазмуни, мундарижаси қандай бўлиши керак? Уни ўқитишда қайси метод, воситалардан фойдаланиш керак?, деган саволларга жавоблар бериб ўтмоқда. Бу фан бўйича тажрибавий ўқув қўлланмалари, дарсликлар ҳам ёзилди. Лекин мазкур қўлланма ўзида жамиятимизда кечаётган маънавий янгилашни, миллий истиқлол гоёси, янги педагогик технологиялар, мустақил фикрлаш, ўқувчи шахсига юксак ҳурмат ва юксак талабни уйғунлаштира олганлиги билан мақтовга лойиқ.

Муаллифларни машаққатли, аммо шарафли меҳнат маҳсули – "Ватан туйғуси" ўқув қўлланмаси нашри билан қутлаймиз. Қўлланмага эса Ватан туйғусини ёш қалбларга руҳи равондек сингдириб, миллатга узоқ йиллар хизмат қилишини тилаб қоламиз.

М.ҚУРОНОВ,
Педагогика фанлари
доктори

ВАТАН ТУЙҒУСИНИНГ САМИМИЙ ТАЛҚИНИ

миз қандай номлар билан аталган?", "Ватанпарварлик инсоннинг қандай ҳаракатларида намоён бўлади?", "Мамлакатимиз номини дунёга ёйишга хизмат қилаётган ёшлардан кимларни биласан?", "Юртимизга қандай хизмат қилмоқчисан?" каби саволлар ўғил-қизларимизга берилади.

Эътибор беринг, ўсмирга "Сен" деб, "ўзимниксан" деб, мурожаат қилинмоқда. Миллат номидан, Ватан номидан. Устоз номидан. Бу – миллий педагогикамизнинг нодир ва мумтоз тамойили: бола шахсига юксак ҳурмат ва юксак талабни уйғунлаштириб ёндашишнинг ўзи, демакдир. Ортиқча эркалатишсиз, ялтоқланмасдан, ўзимизники деб қараш, ўзбекона ҳурмат ва талаб тажассуми бўлса керак бу. Чунки замон болаларимизни эртанги рақобат қурашларига эркалатиб эмас, чиниқтириб киритишни талаб қилмоқда. Эрка бола кўп йиғлайди, чиниққан бола йиғламайди.

Қўлланма мазмуни, мундарижасидан унинг ўғил-қизларимизда миллий ғурур, ифтихор-

чақиб ол", "Буни билиб ол", "Тақрорлаш", "Савол", "Савол ва топшириқлар", "Мисол" каби таълимни фаоллаштирувчи дидактик бирликлар ўқувчини мулоқот субъекти, суҳбатдошга айлантирибди.

Ижтимоий-гуманитар фанлар дарсликларини варақлар экансиз, бир типик камчиликни кўрасиз. Ўрни, муаллифлар дарслик учун материал, мисолларнинг қарийб 90 фоизини узоқ ўтмишдан топадилар. Бу билан жиддий дидактик хатога йўл қўётганликларини билмайдилар. Чунки, болалар конкрет, образли фикрлайди. Ёши, интеллектуал тажрибаси ошгач, улар абстракт фикрлаш даражасига кўтариладилар. Демак, ана шу иккинчи сигналлар системаси билан боғлиқ психофизиологик қонуниятдан келиб чиқиб, дарсликларда болалар, ўсмирлар ҳар куни кўриб, кузатиб, эшитиб юрган ҳаётий фактларга ҳам етарли ўрин берилиши керак. Чунки педагогик мақсадлар (дарслик, қўлланмалар эса педагогик мақсадга хизмат қилади) ўқувчининг тафаккур жараёнида

Жалолитдин Мангуберди жасоратидан, мамлакатимиз бюджетига ҳақида, Навоидан, «Универсиада»дан, Алпомиш, Индира Гандидан, Чернобилу диний ақидапарастликдан, демократия ва Орол муаммоларидан, Жанна Дарк, Озод Шарофидиновдан, Ситораи Моҳи хоссаю Рафаэль Сантидан, Абдулла Орипов, Улуғбекдан олинган турфа мисоллар маржони билан безанибди. Буларнинг бариси ўқувчи ўсмирларда ҳайратни, қизиқишни юқори даражада ушлаб турувчи дидактик оҳанрабо вазифасини бажаради. Чунки, фойдаланилган тушунча, мисоллар, атамалар, изоҳлар ёрдамида ўқувчилар ҳукмига ҳавола қилинади. Натижада этимологик келиб чиқиши, қандай маънони англатиши бўйича аниқликларга таяниб, уларни ўзлаштириш имконияти туғилади ва хотирада мустақам сақланиши таъминланади. Уларни изоҳлашда ўқувчиларнинг ёш хусусиятлари, билим савияси, тайёргарлик даражаси ҳисобга олинган.

Собиқ шўро педагогикасида гуманитар таълим методлари

БУНДА БОР ҲАРОРАТ, МЕҲРУ МУҲАББАТ

"Саодат" номли 2-болалар боғчасида оналардан бирининг шундай сўзини эшитиб қолдик.

— Онанинг кўнгли болада, дейишади. Лекин боғчада сиздек тажрибали мураббийлар бор экан, биз фарзандларимиздан кўнглимиз тўқ.

Миннатдор сўзлаётган бу аёл яқиндагина боласини боғчага берган Машҳураҳон Ҳўжаева бўлади. Бундай сўзларни бошқа оналардан ҳам эшитиш мумкин.

Олтинкўл туманидаги ушбу боғча мудираси Манзураҳон Тешабоева бизни ичкарига бошлайди. Мусиқа машғулоти ўтказилаётган хонанинг қия очик эшигидан болалар кўшиги янграмоқда. Мусиқа раҳбари Азимжон Исломов гўё болажонлар юрагига мусиқани олиб кириди. Улар руҳига мос, енгил, шўх, қувноқ ашулалар ўргатади, — дейди мудира пианино чалаётган Азимжонга ишора қилиб.

Хоналардаги ўйинчоқлар, гуллар ўзгача чирой, кўркамлик бахш этган. Бу ерда болалар ҳамиша турли машғулотлар билан машғул. Инглиз тили, иқтисод, рақс, қўл меҳнати, жисмоний тарбия тўғаракларини тажрибали педагоглар М.Йўлдошева,

С.Пармонова, М.Ҳамрақулова, М.Қўшақовалар олиб бормоқдалар. Бу йил май ойидан бошлаб болажонларнинг қизиқишларини инobatта олиб, "Қаратэ" тўғарида ҳам иш бошлади. Унга Осие чемпионатининг, бронза медали соҳиби Акбархон Мамажонов мураббийлик қилмоқда. 20 нафар кичкинтой спортнинг мазкур тури бўйича шугулланишяпти.

140 нафар болага мўлжалланган ушбу маскан бундан 22 йил муқаддам фойдаланишга топширилган. Замонавий, икки қаватли бино ҳали ҳам кўрку тароватини йўқотмаган. Мавсумий гуллар, дарахтларнинг кўплиги, резаворларнинг боғчанинг ўзидан чиқиши эса жамоанинг тадбиркорлигидан. Яқиндагина боғчада ўтказилган "Онажоним суратингизни чизаман" мавзудаги кўрик-танловда Зарнигор Нишонова иштирок этиб, туманда биринчи, вилоятда иккинчи ўринни олиб, республика босқичида ҳам қатнашди. "Озод Ватан бизники" танловида эса Машҳурбек Абдуллаев, Ғайратбек Абдуллажонов, Гулноза Абобакирова сингари иқтидорли болажонлар фахрли ўринларни олдилар.

МУХБИРИМИЗ

Шаҳрисабз туманидаги 8-мактабгача таълим муассасасида болаларни "Сенсор тарбия" усуллари билан ўтадиган машғулотларга кенг жалб этиш аънамага айланган. Болажон тарбиячиларнинг ҳар бир машғулоти ўғил ва қизларда катта қизиқиш уйғотаётгани шундан бўлса, ажаб эмас.

Суратда: ноанъанавий сенсор тарбиядан математик усул бўйича машқ жараёни.

Б.РИЗОКУЛОВ олган сурат.

Бозор иқтисодиётининг асосий талабларидан бири хусусий мулкчилик саналар экан, мақсулотнинг сифатлигини ва истеъмолчига қўлайлигини таъминлашда унинг имкониятлари чексиздир. Шу сабаб таълим тизимида ҳам хусусийлаштиришга алоҳида эътибор қаратилмоқдаки, бундан бош мақсад таълим мазмунини ҳар жиҳатдан яхшилашдир. Бугун эса биз узлуксиз таълимнинг бошланғич бўғини ҳисобланган мактабгача таълимда бу жараён қандай кечаётганлиги борасида Халқ таълими вазирлигининг мактабгача таълим бошқармаси бошлиғи Ҳамида Аҳмедова билан суҳбатлашдик.

— Бугунга келиб 1999 йилда қабул қилинган Вазирлар Маҳкамасининг “Давлатга қарашли бўлмаган мактабгача болалар муассасалари тармоғини ташкил этиш ва ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 313-сонли қарори қай даражада амалга оширилмоқда?

— Режага кўра, 2001-2002 йилларда республика бўйича 64 та мактабгача таълим муассасаси (МТМ) хусусийлаштирилиши керак эди. Бинобарин, 2001 йилда 11 та, 2002 йилнинг I-чорагида 13 та, II-чорагида эса 5 та мактабгача таълим муассасаси хусусийлаштирилди. Шунингдек, мазкур 64 танинг икитаси Самарқанд ва Наманган вилоятлари мутасаддиларининг илтимосларига биноан режадан чиқариб олинди, вазирлик тасарруфида қолдирилди. Аммо, қолган 62 та МТМ Жиззах ва Қашқадарёдан ташқари барча вилоятларга имконият даражасида тақсимланди. Масалан, режага мувофиқ Тошкент шаҳрида 18 та, Андижон вилоятида 12 та муассаса хусусийлаштирилиши керак бўлса, ҳозиргача пойтахтимизда уларнинг 7 таси, Андижонда 4 таси нодавлат боғча кўринишини олди. Қолганларининг ҳам хусусийлаштирилиши тезлатиш мақсадида вазирликнинг махсус ишчи гуруҳи жойларга чиқиб, бу борада амалий ёрдам бермоқда.

— Бундай нодавлат боғчаларни ташкил этишдан мақсад нима ва улар давлатга қарашли МТМлардан қайси жиҳатлари билан фарқ қилади?

— Бугун ўта шиддатли ривожланиб бораётган жаҳон ҳам-жамияти билан бўйлашиш учун Ўзбекистон ҳукумати ҳам жиддий қайғурмоқда. Айни вақтга келиб, турмушнинг барча жабҳаларида рақобат муҳити шаклланимоқда. Ўйлаётгани, нодавлат МТМларни ташкил этишдан мақсад давлатга қарашли муассасалар билан улар ўртасида рақобатни кучайтиришдир. Зеро, мана шу рақобат замирида мактабгача таълим тизимида фарзандларимизга бугунги замон талаби даражасида таълим-тарбия бериш ётади. Бундан ташқари, хусусий боғчаларнинг моддий-техник базаси ҳам давлат қарамоғидаги МТМларникига нисбатан мустақкам. Чунончи, улар капитал таъмирдан чиқарилиб, замонавий жиҳозлар билан жиҳозланаяпти. Болани ҳам жисмоний, ҳам ақлий жиҳатдан ривожлантиришда керак бўладиган ўйинчоқлар, методик адабиётлар, дидактик материаллар,

кўргазмалари куроллардан кенг миқёсда фойдаланилмаяптики, уларнинг барчаси болани мактабга тайёрлаш борасида жуда кўл келади. Бинобарин, кузатишлардан айтиш мумкинки, нодавлат боғчаларда энг малакали мутахассисларни ўзига жалб этиш учун шароитлар бор. Чунки улар ходимларни танлов асосида ишга қабул қилмоқдалар. Зеро, бу ҳам таълим мазмунини оширишга хизмат қилади.

Кези-келганда шунини айтмоқчиманки, хусусийлаштиришнинг бундай кўриниши билан шуғулланувчи тадбиркорларга катта имтиёзлар берилади. Жумладан, 313-қарорда ҳам кўрсатиб

нинг ахиллиги, шарт-шароитнинг яхшилиги эътиборга молик. Шунингдек, жамоада янгиликка интилиш, жонланиш бор. Афсуски, унинг ёнидаги 452-боғчада эса ҳалигача боқимандачилик кайфияти ҳукмрон. Ўз имкони даражасида ечса бўладиган муаммоларни ҳам уйдасидан чиқа олмайди. Шунга ўхшаш сабаблар боис, унинг тарбияланувчилари камчиликини ташкил этади. Мана шундай иллатлардан қўтилиш мақсадида, биз ҳар бир шаҳар ва туман халқ таълими бўлимларида рейтинг тизимини жорий этдик. Унга кўра, тумандаги барча мактабгача таълим муассасаларининг ишлари ҳар томонлама ўрганиб чиқилади ва шунга мувофиқ тарзда рейтингдаги болалар соғлиғи, ривожлантирувчи муҳит, даволат, ота-оналар билан ишлаш каби жиҳатлар бўйича ўринлар одилона белгиланади. Демак, ким юқори ўринда турган бўлса, унинг фаолияти яхши, ёки аксинча, рўйхатнинг қуйи қисмидагиларда ишлар кўнгилдагидек эмас-

кўтариб юборилган. Ҳозирда педагогик жамоа ёрдам сўраб, ХТВга мурожаат қилмоқда.

Маҳаллий ҳокимликлар ҳақида тўхталадиган бўлсак, Жиззах ва Қашқадарё вилоятларида таълим мутасаддиларининг бизда хусусийлаштиришнинг бу тури билан шуғулланиши хошловчи тадбиркорлар йўқ, дея айтишларини қандай изоҳлаш мумкин? Ёки бўлмаса, Фаргона, Сирдарё, Самарқанд ва Наманган вилоятларида ҳали бирорта муассаса хусусийлаштирилмаган. Бошқа бир қувонарли жиҳатни айтиладиган бўлсам, Навоий вилоятида режадаги 7 та МТМнинг барчаси хусусийлаштирилди. Лекин, бундан ҳам кўпроқ муассасани хусусийлаштириш мумкин. Чунки, вилоятнинг имконияти юқори даражада.

Афсуски, бугун республика миқёсида 2000 дан ошқик ёпиқ турган боғчалар бор. Ҳатто уларнинг айримлари 5-6 йилдан буён ишламай турибди. Зеро, мана шуларни тезлик билан инвентаризациядан ўтказиб, хусусийлаштириш режасига кирит-

— Очик айтиш керак, ҳозир хусусий боғчаларга тўланадиган ойлик бадал пули 100 минг сўмгача бориб етган. Ваҳоланки, буни ҳар қандай ота-она ҳам тўлай олмайди. Шунинг учун май ойдан бошлаб умумтаълим мактаблари негизда 4 соатлик гуруҳларни ташкил этдик. Бинобарин, хусусий боғчага тўланаётган 100 минг сўм фақат таълим сифатига йўналтирилгани йўқ. Балки, озик-овқат, тиббий хизмат каби жиҳатларни яхшилашга ҳам сарф этилмоқда. Аммо, биз асосий эътиборни болаларнинг жисмоний етуқлиги, интеллектуал ривожланишига ҳам қаратишимиз керак. Ҳозир фарзандлари давлат МТМларига борувчи ота-оналар томонидан ойига ўртача 4 минг сўмдан бадал пули тўланапти. Агарда 4 соатлик гуруҳларни тобора оммалаштирсак, бу рақам 700-800 гача камайиши мумкин. Зеро, таълим жараёнида пешингача бўлган вақт муҳим саналади. Қолаверса, тушдан кейинги вақтда болажонлар билан турли хил кўнгилочар ўйинлар, спорт мусобақалари ўтказилади.

Шунингдек, Халқ таълими вазирлигининг 2001-2002 йилларга мўлжалланган ноанъанавий таълим муассасалари тармоғини кенгайтириш бўйича истиқбол дастури ҳаётга жорий этилган. Биз яқинда вилоятлар мутасаддилари билан бу борада учрашув ўтказдик ва қилнаётган ишлар натижасини кўриб чиқдик. Яна бир жиҳат, маҳалла ва гузарлар қошидаги саводхонлик марказлари, мактаблар негиздаги тайёрлов гуруҳлари, хонадон боғча, шанба-якшанбалик мактаблар каби ноанъанавий МТМ турларини кўлайтиришимиз керак. Энг муҳими, ота-оналар эҳтиёжи, хоҳишларидан келиб чиқиб, уларнинг имкониятлари даражасида таълим муассасаларини яратиб бериш лозим. Айни вақтда республика-мизда 210 та хонадон боғчалари, 264 та мактабгача ва бошланғич таълим мажмуалари, 50 дан ортиқ илк ёшдан ривожлантириш марказлари ишлаб турибди. Ва мактабгача таълимнинг бундай янги турлари ўзининг айрим қўлайликлари билан самара бермоқда ва ота-оналар ўртасида бундай муассасаларга талаб ортиб бораёпти. Чунки, улардаги муҳитнинг оилавий шароитга яқинлиги, болалар сонининг камлиги жиҳатидан бирмунча қўлайликлар туғдиради.

Сўзим охирида шунини айтмоқчиманки, “Таълим тўғрисида”ги қонун, “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” талаблари асосида мактабгача таълимни такомиллаштириш, бола шахсини жисмонан соғлом, ақдан ривожланган ҳолда мактаб босқичига пухта тайёрлаш мақсадини кўзловчи турли ноанъанавий мактабгача таълим муассасаларини ташкил қилиш бугунги куннинг долзарб вазифасидир.

**Суҳбатдош: Алиолдин АЛИОХУНОВ,
“Ma'rifa”нинг махсус муҳбири**

“БОҒЧА”ЛАРНИ ХУСУСИЙЛАШТИРИШ ҚАЙ АҲВОЛДА?

ёхуд

олий мақсад сари рақобатлашув

ўтилганки, нодавлат боғчалар ташкил этмоқчи бўлган тадбиркорлар 3 йилга қадар барча турдаги солиқлардан ва мажбурий тўловлардан (пенсия жамғармасига ажратмалардан ташқари) озод этиладилар. Шунингдек, келгусида сотиб олиш ҳуқуқи билан таълим муассасаларини уч йилгача ижарага ҳам бериш жорий этилган.

Қолаверса, бугун ота-оналарнинг қайси боғчада таълим-тарбия яхши берилади, қайси бирида инглиз тили, компьютер ўргатилади, дея бизгача мурожаат этиб келишлари, уларнинг ёшлигиданоқ болага ҳар томонлама таълим бериб борилса, пойдевор мустақкам бўлишини тушуниб етганликларидан далолатдир. Ота-она ўз фарзандининг истиқболи учун қайғуради. Фикримнинг далили сифатида Акмал Икромов туманидаги ёнма-ён жойлашган икки боғчани мисол тариқасида айтишим мумкин. Яъни, 455-боғчада тарбияланувчиларнинг кўпчилиги кишини қувонтиради. Қолаверса, шу атрофда яшовчи аксарият ота-оналар ўзларига мазкур боғчани маъқул кўрадилар. Чунки, ундаги ижодий жамоа-

лигини билиб олиш мумкин.

— Мазкур тармоққа Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ҳамда Тошкент шаҳар ҳокимликлари томонидан қандай амалий ёрдамлар берилаяпти?

— МТМларни хусусийлаштириш борасида ҳар бир вилоят ҳокимлигида махсус ишчи гуруҳлар тузилган. Мана шулар жойларга чиқиб қайси муассасани хусусийлаштириш лозимлиги ҳақида қарор чиқаргандан кейингина, ҳозир ўша муассасалар режа асосида хусусийлаштирилмоқда. Гарчи, таълим муассасаларини сотишда тадбиркорларнинг талаблари, эҳтиёжлари инobatга олинаётган эсада, лекин кўпгина МТМлари аукционларда сотилмай қолаяпти. Ваҳоланки, ҳозир ҳам айрим муассасаларга харидор бор, лекин уларга қўйилаётган нархларнинг катталиги тадбиркорларнинг сотиб олишларига имкон бермаяпти. Масалан, Бухоро вилояти Ромитан туманидаги “Севинч” болалар боғчаси аввал 7 млн. сўм баҳоланган эди. Педагогик жамоа бирлашиб, уни сотиб олишга тайёрланганда эса, унинг баҳоси 15 млн. сўмга

моқ керак. Чунки, йиллаб одам кирмаган биноларнинг ҳатто ичидаги нарсалари тугул, шиферларигача талон-тарож бўлганлигини кўриб ачиниб кетасан.

— Айни вақтда фаолият юритаётган хусусий боғчаларга Бошқарма томонидан қандай амалий-услубий ёрдамлар берилмоқда?

— 17 сентябр куни ҳозиргача хусусийлаштирилган 29 та муассаса раҳбарлари учун махсус семинар ташкил этмоқдамиз. Пойтахтимиздаги “Олтин қанот” хусусий боғчасида бўладиган бу учрашувимизда қўлга киритилган ютуқлар тахлили, олдимизда турган муаммолар ва келгусидаги режалар ҳақида келишиб оламиз. Ўйлаётгани, Республика таълим маркази, вилоятлар ХТВ мутахассислари, маляка ошириш институтлари вакиллари, давлат мулк ва солиқ қўмиталари ходимлари иштирокида ташкил этиладиган мазкур анжуман барчамиз учун фойдали кечади.

— Мутахассис сифатида таълим соҳасининг бу тармоғини ривожлантириш учун яна нималар қилмоқ керак, деб ўйлайсиз?

БУ ДАРГОҲ ПОЛАПОНЛАРИ — БУГУН САНЪАТ ЮЛДУЗЛАРИ

Куни кеча Республика Ўқувчилар саройида янги ўқув йилининг очилишига бағишланган театрлаштирилган тантанали тадбир бўлиб ўтди. Сарой ҳовлиси юзу кўзларида қувонч порлаб турган юзлаб болажонларни ўз бағрига олди. Карнай-сурнай садолари остида мазкур даргоҳнинг собиқ ўқувчилари, ҳозирги санъатимиз юлдузлари кириб келдилар. Элимизнинг суюкли санъаткорларини кўрган болажонларнинг қалби шодлик ва қувончга тўлди.

Байрамнинг табрик қисми тугагач, йиғилганларга концерт дастури намойиш қилинди. Санъаткорларимиздан Қахрамон Дадаев, Қ.Мўминов, Фаррух Зокиров, Фуломжон Ёқубов, Қизлархон Дўстмухаммедова, Гулчехра Жамилова, Обид Асомов, Дилафрўз Жабборовалар болажонларни табриклаб, уларга саройда таълим олган пайтларидаги қизиқarli воқеалардан сўзлаб беришди.

Назокат ХОЛМЕТОВА

МЕХР КЎРСА, МЕХРИБОН БЎЛАДИ

Болани ақлий, ахлоқий жихатдан тарбиялаш, Ватанга, афрофдагиларга бўлган муносабатини шакллантириш мактабгача даврдан бошланади.

“Таълим тўғрисида” ги қонуннинг 30-моддаси орқали фарзандлар тарбияси ва таълим олишлари, уларнинг қонуний ҳуқуқлари ва манфаатлари ҳимояси борасида ота-оналарнинг ўрни ва жавобгарлиги оширилди.

Бугунги мактаб боласидан аниқ билимларгина эмас, фикрлаш кўникмаси, катталар ҳамда синфдош ўртоқларини тушуниш, улар билан ҳамкорлик қилиш ҳам талаб этилади. Шунинг учун боланинг мактабга қадам кўяётганида нечоғли билимлилиги эмас, балки унинг янги билимларни эгаллашга тайёрлиги, атроф-оламга мослашиш кўникмаси, воқеа-ҳодисани мустақил равишда таҳлил этиши ва ҳаракат қилиши муҳимроқ ҳисобланади.

Болани бирор нарсага ўргатишгина эмас, унда ўз кучига ишончни орттириш, ўз гоёсини ҳимоя қилиш, мустақил равишда бир қарорга келиш кўникмасини ҳам шакллантириш керак. Зеро, бунинг замирида ҳар томонлама етук шахс орзуси ётадики, унга этишиш учун кўпроқ оиладаги тарбия муҳим рол ўйнайди.

Тортинчоқ, кўрқоқ болалар қатъий назоратда ушлаб туриладиган, бола ташаббуси бўғилдиган оилаларда кўпроқ учрайди ва охир-оқибатда у фақат катталар ёки бировнинг рухсати билан ҳаракат қиладиган бўлиб қолади.

Болани 6 ёшдан, албатта, мактабга бериш керакми, деган саволга жавоб куйидагича: — боланинг мактабга бориш ёши унинг тайёрлиги ҳисобга

Мактабгача та'лим

олинган ҳолда, уйғунлаштирилган тарзда аниқланади.

Биобарин, унинг мактаб таълимини бошлашга тайёрлик даражасига кўйилдиган талаблар тизими фақатгина аниқ билимлар, уддабуронликлар ва малакалар рўйхатидан иборат эмас, балки у ўз ичига боланинг ҳар томонлама жисмоний, шахсий-руҳий ривожланганлиги, махсус ўқув ва ўқув фаолияти кўникмалари шаклландирилгани ҳам ўз ичига олади.

Бола боғчада тарбиячи опаси билан бўлганда худди ўз онасини кўргандай севинса, уйига қайтганда, қани айт-чи, боғчада сенга нималарни ўргатишди, деб сўрашганда, бийронгина, ширингина тил би-

лан шеърлар ўқиб, кўшиқ айта бошласа, мусиқа янграганда рақсга тушгиси келса, қанчалик қувонасиз! Буни МЕХР дейдилар. Худди шу туйғу оила билан боғчани бирлаштиради.

Тарбиячининг юрагидаги меҳри кўзида билиниб турса, болага бола тилида ҳаёт, табиат ҳодисалари, буюмлар, воқеалар ҳақида тушунча бера олса, ишда ютуқ бўлади.

Бола дунёни, ҳаётни, табиатни қандай бўлса шундай кўради, эшитади. Уни зўрма-зўраки эмас, балки босқичма-босқич ўстириб бориш мақсадга мувофиқ, яъни болада гўзаллик туйғусининг ўсишида тарбиячи ўзининг бор маҳоратидан фойдалана олиши лозим.

Унинг ўзи рақсга тушиб, кўшиқ айтса, бола жўр бўлади, қўлига қалам олганида меҳр билан рағбатлантирилса, кўрмагани кўрсатилса, бола ўсади, том маънода ривожланади. Жажжи кўнгилда янги орзулар уйғонади, шундай экан, орзулар қанотининг нечоғли мустақкам бўлиши пойдеворга — оила ва боғчага бориб тақалади.

Соғлом, зеҳнли, гўзал ва баркамол болалар келажакимиздир. Зеро, келажак шу болалар қўлида экан, Ватан тақдири ҳам ана шуларга боғлиқдир.

Дилфуза ШЕРМАТОВА
Фарғона вилояти,
Ўзбекистон тумани

“О‘зимизни о‘зимиз бoшқарамиз”

Ҳуқуқини билган киши ҳаётда ҳадеб қоқилавермайди. Эришгани эса кўп ҳолларда муваффақиятдир. Бу ҳар бир жамиятдаги устувор тушунчалардан бири эканлиги ҳам барчамизга маълум.

Дунё микёсида бола ҳуқуқлари қандай ҳимоя қилинади? Бу инсоният ҳаёти билан боғлиқ азалий муаммо. “Бола ҳуқуқлари тўғрисида конвенция” ана шу муаммоларни тақдим этади ва ечим ахтаради.

Болаларнинг ўзларига ҳуқуқ тушунчасини барча қирралари билан етказиш таълимдаги доимий жараён ҳисобланади. Тошкент шаҳридаги 227-ўрта мактабда “Болалар парламенти” фаолият кўрсата бошлади. У гўёки бир мамлакатни бошқараётган парламентдир. Унинг Низоми ҳам қабул қилинган-

“БОЛАЛАР ПАРЛАМЕНТИ”

ки, бунга мувофиқ, доимий манзил Тошкент Давлат юридик институти қошидаги академик лицейдир.

“Парламент” ўз режаси, ишчи гуруҳи ҳамда матбуоти — “Ваколат” газетасига эга. Мақсад — ўқувчиларни ўз-ўзини бошқаришга йўналтириш.

“Парламент” ташкилотчиси, мактаб директори Саодат Тўрахонова унинг фаолияти хусусида ўз фикрларини шундай изҳор этди:

— Ёшлиқдан ҳуқуқни англаш, сиёсий институтларга нисбатан тушунча ва кўникмаларни ҳосил қилиш ҳозирги давр мактаб ўқувчисига кўйилдиган муҳим талабдир. Шунингдек, болалар ҳуқуқларига оид тақлифлар, тавсиялар, қонун лойиҳалари, амалдаги қонунларга тегишли ўзгартириш, кўшимча ва тўлдиришлар киритиш бу парламентнинг мақсад-муддаосидир.

Ҳуқуқий билимлар мактаб ўқувчиларига давлат дастуридан ташқари 5-синфдан бошлаб ўқитилади. Дастлаб, ўқувчиларга Бирлашган Миллатлар Ташкилоти(БМТ) ҳақида маълумот, 6-синфда эса “Бола ҳуқуқлари тўғрисида конвенция”, 7-синфда “Инсон ҳуқуқлари тўғрисида умумжаҳон декларацияси”дан батафсил маълумотлар берилади. 8—9-синфларда эса улар давлат ўқув режасидаги фанлар билан мустақамланади.

Дарвоқе, парламент нафақат ҳуқуқий билимларнинг тарғиботчиси, балки бола дунёқарашини ҳам кенгайтирувчи омилдир.

Х.ТЎЙМАНОВА

Кичкинтойлар ҳар доим ҳам ўз фантазиялари, дунёқарашлари, ажабтовур саволлари билан катталарни лол қолдириб келишган.

ЎҚУВЧИЛАРНИНГ ИХТИРОЛАРИ ҲУЖЖАТЛАШТИРИЛДИ

А.Азимов, “Камолот” ёшлар ижтимоий ҳаракати ҳомийлигидаги Болалар ташкилоти раиси Қ.Қуронбоевлар иштирок этдилар.

Мурғак қалбларнинг орзуистаклари асосида яратилган шундай мўъжизалар борки, уларни кўриб, наҳотки буларни шу жиккаккина болалар яратган, дея ҳайрон қоламиз.

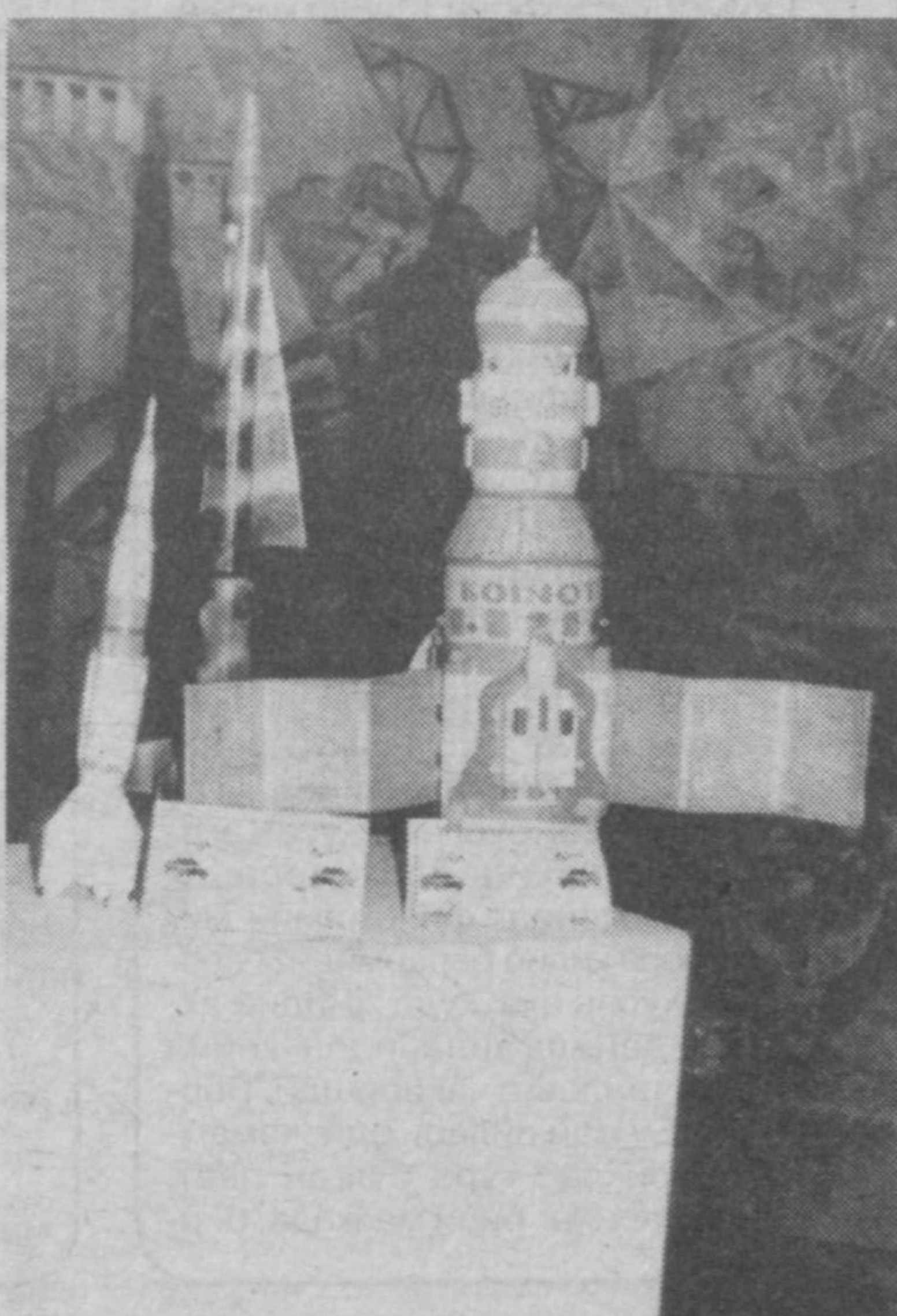
Ўтган 11 йил давомида бошқа соҳалар қатори таълим тизимида ҳам муайян ижобий ўзгаришлар қилинган бир пайтда, мамлакатимиздаги ижтимоий-иқтисодий ва маънавий юксалиш-

лар жамият ва шахс олдига кўплаб янги вазифаларни қўймоқда.

Жумладан, ёш авлодининг ҳар томонлама камолга етишида, касб-хунар эгаллашида ёрдам мактабдан ташқари таълим муассасаларининг фаолияти муҳим аҳамиятга эга. Ўқувчи-ёшларнинг қизиқиш ва интилишлари ни қўллаб-қувватлаш, уларни техник ижодкорликка йўналтириш, иқтидорли болаларни излаб топиш мақсадида Республика савдо кўргазма марказида “Келажак яратувчилари” анъанавий Республика ижодкор болалар кўргазмаси очилди. Ушбу анжуманда ана шундай энг иқтидорли, ижодкор ўқувчилар ўз қўллари билан ясаган буюмларини, ихтиро қилган махсус мосламаларини намойиш қилдилар. Қорақалпоғистон Республикасидан Тошкент шаҳри ва барча вило-

ятлардан келган 140 нафар ўқувчи иштирок этган бу кўргазмада миллий хунармандчилик, техник моделлаштириш, агросаноат, бадий безаш, экологияни муҳофаза қилиш мосламалари, радиоэлектроника соҳаси

Кўргазма

каби 10 та йўналиш бўйича ғолиблар аниқланди.

Болаларнинг ижодини томоша қилар эканмиз, “Койнот халқаро илмий калит маркази” деб номланган иш эътиборимизни тортди. Ўзбекистонда келгусида яратилдиган учувчи мосламалар Сурхондарё вилояти Сароисиё туманидаги 28-мактабнинг 6-синф ўқувчиси А. Мирзаев томонидан яратилган эди. Самарқанд шаҳридаги 17-мактабнинг 9-синф ўқувчиси Г. Григорев эса, экологик муаммони чуқур англаган ҳолда “Ҳавони захарли чиқиндилардан тозалаш мосламаси”ни яратибди. Келажакда бу ўқувчининг лойиҳаси асосида ушбу мослама яратилса не ажаб. Урганчлик Ж.Ражабов эса ёғочдан ясалган ҳайкални йиғилганларга намойиш этди.

Тадбирда Халқ таълими вазири ўринбосари У. Мусаев, Республика патент идораси директори

Дарвоқе, кўргазмада қатнашган ва ғолиб бўлган ихтиролар Республика Патент идораси томонидан ҳужжатлаштирилади — дейди биз билан суҳбатда Республика ўқувчилар техник ижодиёт маркази ташкилий-оммавий ишлар бўлими бошлиғи З.Қодирова.

Н. ХОЛМЕТОВА,
“Ma'rifat” мухбири

Суратларда: кўргазмадан лавҳалар.
Бурҳон РИЗО олган суратлар.

Замонавий тиббий таълим бутун дунё микёсида кўп босқичли тизимга ўтди. Мамлакатимизда амалга оширилаётган бугунги соғлиқни сақлаш тизимидаги ислохотлар жараёнида тиббий таълим соҳаси ҳам ўзига хос аҳамиятга эга бўлиб, сўнгги йилларда бу йўналишда қатор фарб моделларидан унумли фойдаланилмоқда.

Таълим педагогик шакллари муҳим хусусияти мулоқот материали сифатида билимлардан эмас, балки ахборотдан фойдаланишидир. Билим ва ахборот ўртасидаги тафовут шундаки, билимлар — воқеликни билишнинг жамият амалиётида текширувдан ўтган натижа бўлиб, асосий хусусияти ҳақиқатга тўғри келиши ва зиддиятлардан холи бўлиши демакдир. Ахборот — мавжуд маълумотдир, у аксари, гапирётган кишиларнинг ҳар қандай бўладиган ишончлилиги жиҳатидан шубҳа туғдирадиган ва одатда, бир-бирига тўғри келмайдиган, ҳатто зиддиятли фикрларни ҳам ўзида акс эттиради. Таълим тизимидаги муаммолардан бири ҳам худди шундадир. Мулоқотнинг ўқитиб-ўргатиш сингари аънавий педагогик шакллари ўзининг самарасини бермай қўйди.

Излашга, қидиришга ёрдам берадиган мўлжалларни тушунтириш эканлар, педагоглар талабаларни ўқиган нарсаларни сўзлаб беришга эмас, балки муаллиф фикрини ривожлантиришга ўргатиб борадилар, талабанинг билиш соҳасидаги фаоллигини жонлантирадилар. Шунингдек, ўқитувчи — ўқув материалини ўзлаштириш жараёнининг ташкилотчилиги, у барча ташкилий шакллардаги ўқитиш методикаларини, яъни маърузалар, амалий семинар машгулотлари, талабаларнинг мустақил ишлари методикаларини билиши, эгаллаб олган бўлиши керак. Ўқишга иштиёқ, қизиқиш уйғотиш, айниқса ундан ҳузур топиб, мамнун бўлиш, маълумки, уни олиб боришда энг яхши натижаларни беради. Билимлар, кўникма ва малакаларни ўзлаштиришда талабанинг фаоллигини, қизиқиши, ижодий мустақиллигини оширишга қаратилган замонавий педагогик технологиялар ана шунга кўп жиҳатдан йўл очади. Позицияларнинг мустақамлиги билан ҳамиша алоҳида бўлиб келган тиббий таълимга кейинги йилларда айнан шундай фаол методлар жорий қилинмоқда: Ахборот таъминоти кучли, моддий-техника ресурслари турли-туман бўлса, катта ҳажмдаги билимларни эндиликда жуда қисқа вақт ичида ўзлаштириб олиш имконияти туғилмоқда.

ИНТЕРФАОЛ МЕТОДИКА АФЗАЛЛИКЛАРИ

С. Қосимова — биорганик ва биологик кимё кафедраси профессори:

— Ўқитишнинг интерфаол методлари тушунтириш, расмлар кўрсатиш билан берилмайдиган аънавий таълим методларидан нимаси билан фаркланади?

Интерфаол педагогиканинг аънавий педагогикадан фарқи — унинг юқори самарадорлиги, ўзига хос педагогик алоқалари, ўқитувчининг юқори маҳоратида бўлиб, у талабаларнинг шахс сифатида шаклланиши, индивидуал қобилиятларини ошириш, ижодий мустақиллигини таъминлашда муҳим омил ҳисобланади. Ўқитиш шифокорнинг касб фаолиятини гавдалантирадиган шароитда олиб борилади ва муаммоли вазиятларни ҳал қилишга қаратилади. Таълим беришда билимлар, кўникма ва малакаларни гуруҳ-гуруҳ бўлиб, жамoa фаолиятида биргаликда ўзлаштириш имкониятлари юзга чиқарилади. Бу жараёнда талабаларнинг фикрлаш фаолияти жонланади ва бу жараёни педагогнинг фаоллигига қиёслаш мумкин бўлган ҳолат юзга келади. Тиббиёт олий ўқув юрларида ишга алоқадор ўйинлар, мунозалар, кичик гуруҳлар методикалари ("мия ҳужуми", синектика методи, можаро методикаси), вазиятга доир топшириқлар ва ўқитишнинг энг муҳим шакллари ҳисобланган бошқа усуллар ҳаммадан кўра кўпроқ расм бўлган.

КИЧИК ГУРУҲЛАРДА ИШЛАШ

З. Содикова — анатомия кафедраси доценти:

— Гуруҳга асосан "мия ҳужуми", синектика, можаро методи, "думалоқ стол", "уч босқичли интервьью", муаммоларни ҳал қилиш методи, "ручка стол устида", гале-

реяни айланиш, "академик мунозара", "кор бўрон" методи, "асалари галаси", "танқидий вазиятни таҳлил қилиш" ва бошқалар кирари. Бу методлар бўйича ишлаш учун 5 нафар кишидан иборат гуруҳ тузилиб, ишонч вазиятини вужудга келтириш, ошқора муҳокама учун халал берадиган психолог кескинликни бартараф этиш ва иш вақтини кўпи билан 1-1,5 соат қилиб белгилаб олиш зарур. Ушбу гуруҳ методикалари талабалар фикрлаш доирасини кенгайтириб, мавжуд чекловларни йўқотиш, фикрлаш фаоллигини ошириш, ўқув фаолиятини жадаллаштиришга қаратилган. Уларнинг қиймати янги ўқув ахборотини ишлаб чиқиш ва мустақамлашдан иборат.

Методнинг асосий мақсади қатнашчиларни баҳс-мунозара, тортишувга кўпроқ жалб қилиш ва уларнинг бир-бирдан ўрганишига имкон бериш, шунингдек, йўл-йўриқ бериб турадиган мураббийни "сахна"дан чиқариб юборишдан иборат.

Унинг афзалликлари:

ТАЪЛИМДА ИНТЕРФАОЛ МЕТОДЛАР

II-Тошкент Давлат тиббиёт институтида янги педагогик технологиялардан фойдаланиш катта самара бермоқда

Қатнашчиларга ўз гоёлари ва фикрлари билан кўпроқ ўртоқлашиш имконини беради. Кичик гуруҳларда қатнашчилар катта гуруҳларда айтишлари мумкин бўлган фикрлардан бошқача тарздаги фикрларни айтишлари мумкин. Қатнашчилар тажриба ва гоёлар билан ўртоқлашишлари мумкин, бу — мавжуд билимларни кенгайтиради ва ёндашувларни ўзгартиради. Бутун диққат-эътибор педагогдан қатнашчиларга қўйилади. Уларни таълим олишда кўпроқ масъулиятни ўз зиммаларига юклашга мажбур қилади. Мазкур гуруҳ методларининг бир қанча қамчиликлари ҳам мавжуд:

Анча кўп вақт ва кўшимча жой бўлиши талаб этади. Қатнашчиларнинг ҳар бири етакчилик қилишга ўта бошлаши, агар гуруҳ бунга қаршили кўрсатмаса, унинг устидан назорат қилишни ўз қўлига олиши мумкин. Гуруҳ ўзига берилган топшириқдан чалғиб, йўл-йўриқларга амал қилмаслиги ёки топшириқни нотўғри тушуниши мумкин.

Ушбу гуруҳга мансуб методлардан баъзилари билан атрофлича танишсак.

"МИЯ ҲУЖУМИ"

И. Шовалиев — овқатланиш гигиена-си кафедраси катта ўқитувчиси:

— Ушбу методика гоёларни шакллантиришга тўсиқ бўладиган бирон мулоҳаза ва танқидий фикрларни билдирмаслик. Янги фикрларни қўллаб-қувватлаш. энг кўп таклифлар олиш. Гоёларни комбинациялаш ва ривожлантириш. Ҳар томонлама далил-исботлар келтирмасдан туриб, қисқа фикрларни баён қилиш. Гуруҳни гоёлар берадиган кишилар ва уларни ишлаб чиқадиган кишиларга бўлиш каби қоидаларни ўзида мужассам этади.

Мазкур методика талабаларни ўз нуқтаи назарини исботлаш, ҳимоя қилиш, ҳар қандай вазиятда энг маъқул ечимни топиш, мулоқот олиб боришга, ҳимоя қилинаётган фикрнинг тўғрилигига оппонентларни ишонтиришга ўргатади. Шунингдек, у бугунги куннинг мавзусини тўла таҳлил қилиш олдидан ўтказиладиган "чигил ёзиш машқи" учун ҳам жуда мос. Мисол тариқасида қуйидаги машгулот мавзусини кўриб ўтамиз: Миокард инфаркти.

Ўқитувчи топшириқни таҳлил қилишда ҳар бир талабанинг тўлиқ иштирокни кузатиб боради, бунда жавобларнинг бирон-

таси ҳам изохлаб ўтилмайди ва ўринсиз деб, рад этилмайди. Гуруҳда вариантлар қолмаганидан кейингина, муҳокамага киришиш мумкин: "Юрак соҳасидаги оғриқ-миокард инфарктинг симптоми бўлиб ҳисобланадими, Сиз қандай ўйлайсиз?" Талабалар ўқитувчи билан биргаликда барча вариантларни фаоллик билан муҳокама қила бошлайдилар. Бу ўринда нотўғри жавобларни танқид қилишга ва нотўғри бўлиб чиққан вариант хусусидаги танқидий муносабатни асослашга рухсат берилади. Шундан кейин ўқитувчи билимларни янада мустақамлаш учун тўғри вариантларни ёзиб олишни талабаларга таклиф этади.

Ушбу методнинг мақсади — гуруҳдан қисқа вақт оралиғида кўп миқдорда вариантларни олиш, талабалар нималарни ўзлаштирилганлигини аниқлашдан иборат. Машгулот давомида муаммони ҳал эта оладиган гоёлар таклиф этилиши, умумий тажриба юзасидан фикр алмашиш учун

замин яратилиши ва талабалар ўз мулоҳазаларини билдириши мумкин. Бу жараён моҳият-эътибори билан гуруҳга мавзу, савол ва тугалланмаган таклифлар беради. Гуруҳ аъзолари эса бир неча дақиқа давомида шу мавзу юзасидан мунозара юритиб, барча фикрларни баён қиладилар ва буларнинг барчаси бўр ёрдамида синф таҳтасига, ён дафтарга ёзиб борилади. Мулоҳазалар қанчалик ноаниқ, бемаъни ёки баҳсли бўлмасин, ёзилаверади. Ҳамма талаба ўз фикрини муҳокама қилмасдан, баён этади, чунки мақсад кўп миқдорда ва хилма-хил таклифлар олишидир. Бу пайтда таъқиқлар бўлмайдига ҳеч қандай баҳола берилмайди. Қатнашчиларга таклифларни таҳлил қилиш, норозилик билдириш ва таклиф этилган ҳамма фикрларни муҳокама қилиш учун кейинроқ имкон берилади. Агар фаоллик суст бўлса, ўқитувчи ўз фикрларидан баъзиларини ёзиб олишни таклиф этиши мумкин, бироқ бундан олдин у бироз сабр қилиши лозим.

Методнинг қиймати шундаки, у гуруҳни бирлаштириб, яқдилликка ундайди. Ҳар бир қатнашчига унинг таклифи ёзиб олишга арзиғулик эканлигини ҳис қилиш имконини беради. Бу эса муаммо ечимини мусобақага айлантирмасдан, балки биргаликда бажариладиган ишга айлантиришга имкон туғдирадики, бунда гуруҳнинг бошқа бир аъзоси эмас, балки муаммонинг ўзи асосий рақиб бўлиб қолади.

СИНЕКТИКА

Г. Раҳимбоева — асаб касалликлари, тиббиёт психологияси ва тиббиёт генетикуси кафедраси мудири:

— Бу методда ўқув материали анча тез ва батафсил ўзлаштирилади, хотирада узоқ сақланиб, илмий ва амалий мақсадларда кенг қўлланилиши мумкин. Бошқача айтганда, бу методда ўқувчи анча ўқувли, ўқитувчи эса яхши йўл-йўриқ кўрсатувчига айланади. Натижада, ўқитишнинг интеллектуал-мантикий натижасини кучайтирадиган "реклама эффекти"га эришилади.

"Образли" тарзда ўқитишнинг ўзига хос жиҳати шундаки, ўқувчи онгига тайёр ҳолдаги образ тиқштирилмай, балки у фаоллик билан шакллантирилади ва ўқув жараёни билан материални "бўрттирадиган" бўлади. Талаба ўз лаёқатини ишга солиб, уни фикран бойитишга мажбурдир.

Sinab ko'ring

Мазкур метод семинар ва амалий машгулотларда кенг қўлланилмоқда. Назарий материални ишлаб чиқиш ва мустақамлаш, унинг ўзлаштирилганини текшириб кўриш учун шу методдан фойдаланиш мумкин. У аънавий сўровлар ўрнини босиши ва нафақат жавоб бераётган талаба, балки бошқа гуруҳ аъзоларининг фикрлаш жараёнини фаоллаштириши мумкин.

"МОЖАРО"

Одатдан ташқари, фавкулдда вазиятларда рўй берадиган хатти-ҳаракатларни талабаларга ўргатиш мақсадида клиник кафедраларда "можаро" методи қўлланилади. Талабага муаммо юзасидан вазиятга доир ҳар қандай топшириқ кўринишидаги қисқача ахборот тақдим этилади. Мана шу топшириқни таҳлил қилиш ва 1-1,5 дақиқа давомида қарор қабул қилиш лозим. Бу методика талабаларнинг фикрлаш жараёнини жуда тез ривожлантиради, ҳамда уларни фавкулдда вазиятларда ишлашга ўргатади. Бундай машқ, яъни тренинг шифокорларни "фалокатлар тиббиёти" шароитларида ёки беморнинг ургент ҳолатига тайёрлаш учун зарур бўлади.

ИШ ТАРИҚАСИДАГИ КЛИНИК ЎЙИНЛАР

Иш тариқасидаги ўйинларнинг асосий вазифаси ўрганилаётган касб юзасидан амалиётда ва мулоқот олиб боришда зарур бўлган фаолият кўникмаларини ҳосил қилишдан иборат. Ўқиб-ўрганишнинг бу шакли мураккаб вазиятларни маълум объектларда гавдалантириб, уларга тақдир қилиш йўли билан талабалар билимини самарали тарзда малакага айлантиришга кўмак беради. Турли вазиятларни беморнинг ўзи билан эмас, балки уни гавдалантирадиган модел билан динамик равишда ишлаб чиқиш имконини беради. Бу методнинг муҳим афзаллиги шундаки, у жуда кўп ҳолларда қарорларни жамoa бўлиб қабул қилиш тажрибасини ўргатади.

"КОНКУРС"

Мазкур методнинг асосий хусусияти шундаки, бунда ўқитувчи "кичик гуруҳлар"-дан фарқли равишда бутун гуруҳ билан иш олиб боради. У қандай бўлмасин, тугалланган "модул" бўлимига доир машгулотларни умумлаштиришда ёки оралиқ назоратнинг босқичларидан бирини ўтказиш усули сифатида қўл келади. Метод талабалар билимларини баҳолашда бир эмас, балки бир неча педагог иштирок этишини талаб этади. "Конкурс" методи талаба нутқини ривожлантиради, у ўз фикрини ҳимоя қилиш, конкурс қатнашчиларининг жавобларини таҳлил қилишни ўрганади. Ушбу методикадан клиник кафедраларда эмас, балки тиббий профилактик, тиббий-биологик фанларни, ижтимоий гуманитар фанларни ўрганишда ҳам фойдаланиш мумкин.

ХУЛОСА

Янги аср кишиларда фаоллик билан мустақил иш олиб бориш, тезкорлик билан қарорлар қабул қилиш, ўзгарувчан ҳаёт шароитларига мослашишни талаб этмоқда. Шу боис ҳам таълим тизимида биринчи навбатда дарс бериш фаолиятига эмас, аксинча ўрганиш, таълим олиш фаолиятига бирламчи эътибор қаратилмоқда. Аънавий таълимда ўқитувчи (ёки дарслик) асосий билим манбаи, шунингдек билиш жараёнининг назоратчиси бўлган бўлса, шахсга мўлжалланган таълимда ўқитувчининг вазифаси талабаларнинг мустақил билим олиш фаолиятини ташкил этиш, уларнинг ўқув фаолиятини йўналишга солиб, аниқлаб боришдан иборат бўлмоқда. Айна шу вазифаларни бажариш бугунги мамлакатимиз таълим тизимида жорий қилинаётган янги педагогик технологияларда ўз аксини топмоқда. Албатта, ушбу янги таълим технологияларини кенг жорий этиш, талабаларнинг фаоллик билан ўқиш ва муаммоларнинг мустақил равишда ечимини излаш ҳамда талабаларнинг ўз имкониятлари доирасида нималарга қодир эканликларини тўла шакллантиришга катта имкониятлар беради.

Муҳаммаджон ИСРОИЛОВ
ёзиб олди

Ўзбек луғатчилиги халқимизнинг тарихий тараққиёти билан боғлиқ ҳолда ривожланган. Тарихий шароитнинг талаблари билан луғатнинг турли шакллари пайдо бўлди.

Туркий, жумладан ўзбек лексикографиясининг тарихи Шарқнинг улуг олими, филолог ҳамда луғатчи Маҳмуд Қошғарийнинг XI аср ноёб ёдгорлиги бўлмиш “Девону луғотут-турк” (Турк сўзлари тўплами) луғати билан бошланди. Кейинчалик луғатчилик Маҳмуд ибн Умар аз-Замахшарийнинг “Муқаддиматул-адаб” (XII аср боши), “Китоб таржимон мажму турки ва ажами ва мўғили” (XIII аср ўртаси), Абу Хайёнинг “Китоб ал-идрак-ли-л-исан-ал-атрак” (XIV аср бошлари) Жалолиддин ибн Муҳаннинг “Ҳилиат ул-инсон ва халибат ул-л-исан” (XIII аср охири XIV аср боши), Жалолиддин ат-Туркийнинг “Китобул луғат ал-муштак фил луғати ат-турк вал-қифчоқ” (XIV аср ўрталари) каби луғатлари асосида тараққий этди. Мазкур луғатлар маълум

маънода ўзбек лексикографиясининг шаклланиш ва ривожланиши учун туртки бўлди.

Аммо XVIII-XIX асрлар оралигида ўзбек тилшунослигида йирик луғатлар яратган алломалар учрамайди. Фақат XIX аср охири XX аср бошларида ўзбек тилига

лиги билан ўзбек лексикографиясида янги воқеа бўлди.

Ибротнинг “Луғати ситта ал-сина” луғати кўп тилли луғатлар туркумига мансуб бўлиб, шу услубда яратилган илк луғатлардан биридир.

“Луғати ситта ал-сина” асари 1150 ўзбек сўзини ўз ичига олади. Унда ўзбекча

ми алифбо тартибда тузилиб, ҳар қайси ҳарфга алоҳида кичик-кичик бобчалар ажратилган. Бу қисмда феълларнинг ноаниқ ва келаси замон шаклларининг ўзбек тилидаги таржималари берилган.

Асарнинг иккинчи қисми 37 бобдан иброт бўлиб,

Meros

бошларида мутафаккир педагогларимиз, Абдулла Авлоний ва Мунавварқори, Ҳамза ва Сўфизода, Ажзий ва Шакуррийлар очган, халқ маънавий ҳаётига сингиб бораётган усули жадид мактабларида анча кенг қўлланилган.

“Луғати ситта ал-сина” асари ўзбек тилшунослигида икки тиллик ва кўп тиллик луғатлар тузишда дастлабки қадам бўлиб қўшилди.

Юқоридаги фикрларимиздан кўриниб турибдики, Иброт ўзбек лексикографиясида юксак даврга эга бўлган шахс. Ўзбек луғатчилари қаторида ўзининг мустақкам ўрнига эга олим. Унинг олиб борган илмий изланишлари, ўз қаламига мансуб бўлган асарлари луғатчилик борасидаги энг муҳим ҳужжатлар сирасига киради.

Дилноза МАМАРИЗАЕВА,
НамДУ ўзбек филологияси
факультети,
4-курс талабаси

ИЛК КЎП ТИЛЛИ ЛУҒАТ

эътибор кучайиб, тилшунослик масалаларига катта эътибор қаратила бошланди. Шу даврда етишиб чиққан йирик маърифатпарвар, тилшунос Исҳоқхон Иброт тил масалаларига катта эътибор қаратиб, ўзбек лексикографиясининг ривожланишига ҳам катта ҳисса қўшди. Олти тилли луғат — “Луғати ситта ал-сина” асарини ёзди. Бу луғат ўзининг кенг қамровли-

сўзлар рус, араб, форс, турк, ҳинд тилларига таржима қилиб берилган. Таржимада асосан муқобил бўла олувчи сўз топишга ҳаракат қилинган. Сўз маъноларига эса унча эътибор берилмаган. Унинг сўзлари ҳам, таржималари ҳам бир хилда араб алифбосига асосланган транскрипцияда берилган. Асар 2 қисм, 53 бетдан иборат. Асарнинг биринчи қис-

феълларнинг бошқа шакллари, отлар, кишилиқ олмошлари, кун, ой номлари, одам аъзолари, ҳайвонлар, ҳашоратлар ва паррандалар, озиқ-овқат ва бошқа предметларнинг номларини ўз ичига олади.

Мингдан ортиқ фаол сўзларни ўз ичига олган Исҳоқхон Ибротнинг бу асари ўз даврида катта аҳамиятга эга бўлган, албатта. Бу асаримиз

Қуш уя қуради, одам эса оила. Ҳар иккиси ҳам макон, бошпана. Ҳар иккиси ҳам ўз ўрнида қадрлидир.

Оилада қиз фарзанд дунёга келди. Халқимиз қизга “ҳолва” дея таъриф беради. Унинг таърифи, ҳурмат-эътибори, мавқеи ўғил боланикидан кам эмас. Қизлар тарбияси хусусида ҳаммамиз бош қотирамыз. Қандай қилсак, рисоладаги ўзбек қизларини воёга етказган бўламиз?

Педагогика фанлари доктори, профессор, таниқли олима Қумри Абдуллаева куйида ўз фикрлари билан ўртоқлашади.

— Қумри опа, сиз куюнчак олима, ували-жували она, буви сифатида барча учун ибротлисиз. Айтинг-чи, ҳозирги қизлар тарбиясида нималарни маъқуллайсиз ва нималардан нафратланасиз?

— Ёшлар бизнинг фахримиз, гуруримиз. Уларни кўрганимизда, ўзимнинг ёшлигимни эслайман. Урушдан кейинги оғир йиллар, тақчиллик, етишмовчилик, қўли калталик. Аммо, биз бундан зорланмай, меҳнат қилишга ўргандик. Катталарни ҳурмат-иззат қилиш бурч эканлигини ҳис этардик. Бундай ижобий фазилатларга эга қизлар ҳозирда ҳам бор, лекин улар кўпроқ бўлишини истардим. Одобли, меҳнатқаш, тиришқоқ қизларга раҳмат айта туриб, аввало уларнинг ота-оналари, устозлари шаънига тасанно ўқийсан. Лекин, айрим қизларни учратиб, муносабатда бўлсанг, ҳайрон қоласан, ҳатти-ҳаракатларидан дилинг ранжийди. Одобсизлик, менсимаслик шу даражадаки, меҳнат қилишдан орланишади. Енгил ҳаётга ўрганишган, барчаси уларга муҳайё. Менинг назаримда, бу тоифадаги ёшларга ота-онаси барча шароитларни яратиб беришган. Аслида ҳам бу ота-онанинг бурчи. Лекин “тайёрга айёр” бўлиб ўсаётган болаларнинг хулқ-атвори кейинчалик ҳам ҳавас қиларли даражада кечмайди. Менимча, ҳар бир ота-она ўз болаларини меҳнат қилишга, уни қадрлашга аввал бошдан аҳамият беришлари лозим.

— Қумри опа, қизлар тарбияси, уларнинг ҳаё-иффатида сиз ҳам беътибор бўлмасангиз керак?

— Ғўзал ва дилбар қизларга ким ҳам ҳавас қилмайди, меҳрини бермайди. Уларнинг зеболиги, латофати, ҳаё-ибоси, хушмуомалалиги, хуштавозелиги ўзи бир олам. Мен педагог сифатида қизларни ҳаммиша кузатаман. Ўзбек қизларига хос бўлган муштарак ҳиҷат бор: уятчан, тортинчоқ. Меҳнатсевар ва билимдон қизлар ўқишда ҳам, оилада ҳам, ишда ҳам мақтовли баҳосини олганларига гувоҳ бўламан. Ахир, қадим илдишларимиз жуда мустақкам-да. Момоларимиз қолдирган урф-одатлар, расм-русумларни унутмаслик ва давом эттиришга бурчлимиз. Зе-

буннисо, Анбар отин, Нодирабегим, Увайсий, Зулфия хонимлар тимсоли ахир биз учун фахр эмасми! Улар ўз падари бузрукворлари, жуфту ҳалолларининг юзларига тик боқишмаган, ранжитишмаган, маслаҳатгўй бўлишган. Оила улар учун илоҳий саждагоҳ бўлган.

Амир Темур салтанати мустақкам пойдеворга эга эди. Сабаби, саройда воёга етаётган малика ва шахзодалар тарбиясининг нечоғлик тўғри йўлга қўйилганида экан. “Ёшлиқдан ҳар нимага қодир ва қобил

ланиш мумкин. Бу халқ оиласида қиз бола дунёга келгач, аввало, унинг соғлом ўсиши, нутқини ривожлантириш учун биринчи навбатда ота-она масъулдир. Боланинг ота-онаси у 1-1,5 ёшидаёқ 30-40 та сўзни билиши, теварак-атрофни, рангларни аниқ идрок эта олиши учун муттасил шуғулланишади.

Қизча 5 ёшидан мактабга бориши учун тайёргарлик бошланади. У ҳеч қачон эътиборсиз қолдирилмайди. Дид-фаросати турли ўйин, машқлар асосида ривожлантирилади, ақли пешланади, хуллас қизча мактаб таълимига пухта тайёрланади. Аввало қизнинг мактабда аъло ўқиши, рўзғор ишларида фаол иштирок этиши талаб қилинади. Мактабдаги кундалик дафтаридан ташқари, “Уй дафтари” ҳам тутилар экан. Бу дафтарга она баҳо қўяди. Ўзбекистон телевидениесининг биринчи канали орқали намойиш қилинаётган Япониянинг “Ошин” телесериалида ҳам бу халқ аёлларидаги ирода, қатъият, меҳнат-

бўлиб ўсган бола, албатта, келажакда яхши ҳосил беради”, деб талаб қилар экан Соҳибқирон. Саройдаги ёш маликаларни ҳаётга тайёрлаш масаласига Бибиҳоним бошчилик қилган. Энагалар ҳар бир қизни, аввало, соғлом ўстиришга, аёлларга хос жамики фазилатларни эгаллашига аҳамият беришган. Малика бўлишига қарамай, улар уй бекаси уддалаши керак бўлган пазандалик, тикувчилик, каштачилик, меҳмондўстлик каби қатор сифатларни моҳирона ўзлаштиришган. Бибиҳоним вақти-вақти билан уларни имтиҳон қилиб баҳолар экан. Бинобарин, аёл аёллик вазифасини аъло даражада бажарсагина у бахтли-саодатли бўлиб, ҳаётда ўзининг муносиб ўрнини баҳолайди.

— Қумри опа, сиз кўплаб хорийжий давлатларда бўлгансиз. Айтинг-чи, уларда қизлар тарбиясига қандай ёндашиллар экан? Ўрганса бўладиган тажрибалари борми?

— Японларнинг қизлар тарбиясига оид баъзи тажрибаларидан бизда ҳам фойда-

севарлик, оилага, ўз жуфти ҳалолига содиқлик, бола тарбиясидаги масъуллик шу қадар реал тасвирланганки, бу аёлни томошабин яхши кўриб қолади.

Қиз бола воёга етгач, совчилар эшик қоқиб кела бошлайдилар. Уй бекаси совчиларни хуштавозелик билан кутиб олади. Совчиларга қиз пошшанинг “Уй дафтари” берилди. Агар дафтардаги баҳолар кўнгилдагидек бўлса, она ҳам, бўлғуси қайнона ҳам ўзини мамнун, енгил ҳис қилади. Аксинча, баҳолар паст бўлса, бу она бечоранинг мулзам бўлгани, совчиларнинг эса рад этгани.

Совчилар қизнинг ҳаётга тайёргарлигини “Уй дафтари”даги баҳолар орқали билгач, қизни кўриш ниятларини билдирадилар. Дунё аёллари орасида японларники гўзаллик, баркамоллик тимсоли сифатида тан олинади. Япон қизи совчиларда яхши таассурот қолдиргандан сўнггина икки ёшнинг учрашув маросими ўтказилади. Ёшларнинг юлдузи юлдузига тўғри келса, тўй ҳаракати бошланади.

Odobnoma

— Қумри опа, ёш оилалар орасида кейинги йилларда “қўйди-чиқди” жанжаллар, бунинг оқибатида оилавий ажримлар авж олаяпти. Сизнингча, бунинг сабаби нимада?

— Ўзбек миллатида оиланинг бузилиши фалокат деб ҳисобланади ва чумчуқнинг ҳам ини бузилмасин, ибораси билан иложи борича икки ёшнинг тиниб-тинчиб яшаб кетишлари ҳақида қайғурилади. Қадимдан қиз бола бошқа хонадонга узатилган пайтда ота-онаси, бува-бувилари, яқин қариндошлари шундай насиҳат қилишади: “Қизим, энди макон тутишинг керак бўлган уйга кетмоқдасан. Ўша ерда туб қўйиб, палак ёз. Тош келса кемир, сув келса симир. Шундагина бахтли бека бўласан”. Лекин баъзи ота-оналар борки, қизларини ўқитдим, хунарли қилдим деб, катта кетишади. “Келин малай эмас, у ҳам ёшлиқ даврида яйрасин”, деган талабни куда томонга қўйиб, оиланинг инқирозга юз тутишига “ҳисса” қўшадилар.

Қўшнимизга ойдек келин тушди. Ота-она не-не ниятларда тўй-томоша қилди. Келин-пошша эса улар орзу қилганининг тамоман акси бўлиб чиқди. Бошқа келинлар ҳовли, кўчаларни супуриб, ноғуштада қайнона, қайнота, қайн-бўйнарларига салом бериб, одоб билан чой узатиб, сўнг ўқиш ва ишларига бинойидек кийиниб кетишга ҳам улгуришади. Янги келин эса қуёш терак бўйи кўтарилганида зринибгина туриб, уялмай-нетмай нонуштани паққос туширади. Бундай келинларнинг шўрига “шўрва” тўкилади. Аммо бу борада уларни айблаш фикридан йироқман. Бутун айб, бутун иллат уларнинг онасида.

— Қумри опа, шу ўринда юқоридаги саволнинг мантиқий давоми туғилади. Мактаб ўқув дастурларида муаллималар қиз бола тарбиясида нималарга эътибор қаратишлари керак?

— Биз биламиз, давлат ўқув режасида меҳнат фани бор. Дастлаб бошлангич таълимда аппликация, пластилин билан шуғулланилади. Кейинчалик қиз болаларга тикиш, бичиш, тўқиш, пазандаликдан машғулотлар уюштирилади. Бу яхши. Лекин қиз бола тарбиясини фақат меҳнат предметиға юкляб қўйиб инсофдан эмас. У ҳар бир фаннинг мағзиға сингдирилган ҳолда олиб борилиши керак. Ҳозир мактабларимизда асосан хотин-қизлар фаолият юритадими, демак, улар ўз фанлари йўналишида қизларга қандай тушунча ва қадриятларни етказишни биладилар.

Х.ТҶЙМАНОВА суҳбатлашди.

2002 yil — Qariyalarni qadrlash yili

Йиллар... узун, узун йиллар... Толею қадри баланд устозим Зебо Жўраева ушбу Қарияларни қадрлаш йилида саксон ёшга тўлди. Элик беш йиллик меҳнат фаолиятининг қирқ саккиз йилини мактабгача таълим-тарбия ишига бағишлаган эзу қалбли инсон Сирдарё вилоятининг "Малик" давлат хўжалигидаги "Дола" болалар боғчасида тарбиячиликдан мудирилик даражасигача бўлган йўлни босиб ўтди.

Кимнингдир ҳаётида сокин, бесамар ўтувчи, кимнингдир ҳаётида эса жасорату эзуликлар, ҳаёт қувончларини ташвишларига тўла излар қолдирувчи Йиллар... узун, узун йиллар... Уларнинг ҳар бир кунда яхши ишларни қилишга интилан.

Азиз ва муҳтарам устозим! Сизнинг ҳозирги ёшингиздан ярмидан кўпрогини яшаб кўйган вақтда, ўзим ҳам оналикнинг адоқсиз лаззатларини, меҳнату машаққатларини бошдан кечирган, ширин-шакар набираларга буви бўлган шу тобимда Сизни ўйладим. Нега дейсизми! Сизни ёшлик даврларимдан-да кўпроқ тушунганимдан, чеккан заҳматларингиз, кучли эътиқодингиз, иродангиз, меҳрингизни янада чуқурроқ ҳис қилганимдан.

Ёдингиздами, Сиздан болалигингиз ҳақида сўраганимизда, ўзингиз тимсолингизда шундай ибратли воқеалар айтиб берардингизки, беихтиёр қалбимизда Ватанга садоқатли бўлиш, одамларга яхшилик қилиш, ўқиш-ўрганишга ихлос уйғонарди.

Болалигингиз машаққатлари 15 ёшингизда, отангиз вафотидан сўнг бошланганлигини биламан. Тўнғич фарзанд бўлганингиз боис, меҳнатга астойдил берилдингиз. Оилангиз, ҳамқишлоқларингиз оғирини енгиб қилиш баробарида нозиккина жуссали инсон истаса нималарга

қодир эканлигини исбот этардингиз.

Саккиз нафар фарзандни тарбиялаб, вояга етказдингиз, оқ ювиб, оқ тараб, ўқитдингиз. Уларга Ватанга садоқатдан, иймондан, вафодан, мардлик, жасур-

дир", деган нақла амал қилдингиз. Ва муаллимлар тайёрлаш олийгоҳини ўқиб тугатдингиз. Боғча тарбиячиси бўлиб иш бошлаганингизда ҳам Сизга ташаббускорлигингиз, топқирлигингиз, уддабуронлигингиз ўз самарасини берди. Тезда боғча муdiriси лавозимда фаолиятингизни давом эттирддингиз.

Қадрли устоз! Ана шу меҳнатларингиз, тажрибангиз самараси ўлароқ бизга берган насиҳатингиз ёдимиз-

БЕШИК ВА ДУНЁНИ
ТЕБРАТГАН ҚУЛЛАР

лик, тўғриликдан сабоқ бердингиз. Баъзан бетоб бўлиб, иситмалаган гўдақларингиз атрофида парвона бўлиб ўтказган бедор тунларингиз, фарзандларингиз камоли йўлида чеккан заҳматларингиз бежиз кетмади. Сиз вояга етказган беш қиз ва уч ўғлингиз бугун ҳаётда ўз ўрнини топган, ҳақиқий мутахассислар, турли масъулиятли ишларда ватанпарварлик, бурч, эътиқод намуналарини кўрсатишмоқда.

Сиз "ҳар бир ақли расо мўминга илм олмоқ фарз-

дадир. "Боғча ёшидаги кичкинтойнинг хулқ-атвори шу қадар нозик бўладики, тарбияда озгина хатоликка йўл қўйилса, гўдақ ҳаёти бутунлай бошқа изга тушиб кетиши мумкин. Агар у кичкина бир эзу ишни бажаришга уриндими, уни рағбатлантингиз, мабодо унинг ён-атрофидаги дўстларига нисбатан қизганчиқлик, бағритошлик ёки беодоблик аломатларини сездингизми, дарҳол тўғри йўл кўрсатинг, мурғак қалбни яхшилик сари етакланг, ана шундагина кўзлаган мақ-

садингизга эришасиз", дердингиз. Мен ишда ҳам, фарзанд тарбиясида ҳам ана шу ўғитларингизга амал қилиб, кам бўлмадим. Бунинг учун Сиздан кўп миннатдорман.

Ватан хизматларингизни бесамар қолдирмади. "Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ўқитувчи" унвони ва бошқа медалларга сазовор бўлдингиз. Президентимиз 2002 йили "Қарияларни қадрлаш йили" деб эълон қилганда Сиз каби бир қўли билан бешикни, бир қўли билан дунёни тебратишга қодир бўлса-да, камсуқум, камтарин, қалб қўри билан музларни эритувчи онахонларни, ҳар бир сўзи тиллоларга арзигулик, дуоғўй, панду насиҳатлари билан ёшларни комиллик сари етакловчи, юзларидан нур ёғилувчи қарияларимизни кўкларга кўтаришни, меҳнатлари қадрига етишни кўзда тутган бўлсалар не ажаб!

Қадрли, мунис, устозим! Сиздек меҳри дарё, самимий ва камтарин инсонга яна кўп йиллар умр кўриб, фарзандларингиз, невара, чевавра, эвараларингиз бағрида ўйнаб, кулиб юриш насиб этишини тилаб қоламан.

Х.АХМЕДОВА,
Ўзбекистонда хизмат
кўрсатган ёшлар
мураббийси

ҲОРМАНГ,
ДОМЛА

Домла қувваи ҳофизаси ниҳоятда кучли олим. Тил тарихи, этимологияга оид юзлаб матнларни, сўзлар ва атамаларни ўқувчиларнинг қарра жағвалидай ёд билади. Шунинг учун бўлса керак, баъзан ҳамкасб жўралари тилга тегишли минг йиллик оддий товуш ҳам Абдумажиднинг хотирасига чинни пиёланнинг сағосигадай жаранглайди, деб ҳазиллашади. Ҳаётда камтар ва хокисор, қорнинг тағидаги сувдай индамай юрадиган бу одам аллақачон устоз деган энг юксак унвонга эга бўлиб, ўнлаб фан номзодалари, фан докторларини етиштирган. Самарқанд, Жиззах, Сирдарё вилоятларидаги мактабларнинг кўплаб педагоглари Гулистон Давлат университетининг катта ўқитувчиси Абдумажид Ражабовнинг номини эшитсалар, Навоийга рўпара келган шогирдлардай ҳурмат билан ўриларидан турадилар. Зеро, домла бундай улуғ мартабага ўзининг билимдонлиги туфайли сазовор бўлган.

Айниқса, у киши талабаларга маъруза ўқиётганда ҳам ўзини имтиҳондан ўтаётгандай тутади. Ҳар бир сўзнини чертиб, чангини ҳоқиб гапирарди. Шунинг учун ҳам у киши ўқитувчиларнинг ўқитувчисига, севимли устозга айланган. Дарахт бир жойда кўкаради, дейдилар. Абдумажид ака қарийб 35 йилдан бери битта даргоҳда меҳнат қилиб келаяпти. Бу давр мобайнида у киши ишлаётган олийгоҳдан мингдан ошиқ ўзбек тили ва адабиёти ўқитувчилари мустақил ҳаётга учирма бўлди ки, бунга А.Ражабовнинг ҳам ҳиссаси қўшилгани шубҳасиз. Бундан ташқари, домланing ўзбек тилининг турли мавзуларига бағишланган 50 га яқин илмий мақолалари матбуотда эълон қилинган бўлса, яқинда у киши "Ҳозирги ўзбек адабий тилидан маърузалар" номли йирик тадқиқотини ёзиб тугатди.

М.ИСОМУРОДОВ,
Б.АБДУЛЛАЕВ

АШРАФХОН
ҲАВАСИМИЗ АКАГА
КЕЛАРАДИ
Xotira

Ашрафхон акани биз нафақат математика ўқитувчиси, шоир, мумтоз адабиётни яхши билувчи (А.Навоийнинг "Лайли ва Мажнун" достонини ёддан ўқитганини эшитганман) ўқувчиларнинг, айниқса, ўзи синф раҳбари бўлган ўқувчиларининг туғишгандек акаси, энг яқин қадрдони сифатида билар эдик.

У киши ўз синфидаги ҳар бир ўқувчини туғилган кун-ю, уй аҳволини билар, ҳаттоки, агар ўқувчи уйдан хафа бўлиб келганини сезса, дарров унга далда бериб, хафагарчилигини йўқотишга уринарди. Эътиборлиси, ўқитувчи ўқувчиларининг туғилган кунлари эрта тонгдан мактабга келиб, ўша ўқувчи партаси устига ўзларининг эсдалик совғалари, тўрт қатор шеър битилган мактуб ёки бирорта китоб қўйиб қўярди. Бундан ташқари ўзи синф раҳбари бўлган синфдаги ўқувчиларнинг уйда тўй ёки бирор маросим бўладиган бўлса, ўғил болаларни бошлаб бориб керакли ишларни бажаришга ёрдам уюштирарди. Бу эса биз синфдошлар ўртасида дўстлик муносабатининг шаклланишига, унинг мустаҳкамланишига туртки бўларди. Ҳавасимиз келадигани, у кишининг синф доскаси оддида қадди-қоматини тек тутиб туриши, доскага бир текисда тартибли, чиройли қилиб ёзиши, геометрик шаклларни аниқ чизиши ҳамда унга тегишли бўлган кўргазмали куроллар орқали мавзунини содда тушунтиришлари эди.

Республика ёш физик ва математиклар мактаб-интернатида (ҳозирги С.Сирождидинов номидаги академик лицей) ишлаётган вақтда ўқувчиларни математика фани бўйича олимпиадага тайёрлашдаги ҳолати менда ажойиб таассурот қолдирганди. Чунки ўқувчиларга мантиқий масалаларни ечишда, турли ечимларни топишга, мустақил фикрлашга ўқувчиларни ундарди ва дарс якунида ўтилган мавзунини мустаҳкамлаш мақсадида ўзи яна бир бор масалалар ечимини кўрсатар эди.

Эсимда, домлаимиз бизни 1983 йили республика ёш математиклар олимпиадасида иштирок этиш учун жамоа раҳбари бўлиб олиб кетаётганида уларига олиб бориб, ўзи ош дамлагани ва ўқувчилари билан бирга ўтириб, дўстона маслаҳатлар берган эдилар. Билмадим, балки ана шу самимий сўхбат таъсирими, бизнинг руҳимиз кўтарилиб, мазкур олимпиадада 1, 2, 3-ўринларни эгаллаб, Ашхободда бўладиган ўша вақтдаги Иттифокда ўтказиладиган фан олимпиадасида математика фани бўйича иштирок этадиган бўдик.

Бугунги кунда устоз Ашрафхон Акмаловни хотирлар эканмиз, беихтиёр Шарқ алломаларининг "Шогирди кўп инсоннинг номи абадий яшайди" деган ибратли фикрлари бот-бот хаёлимиздан ўтади.

Жаҳонгир БОЛТАЕВ,
Ўзбекистон халқ таълими
аълочиси

Ораимизда шундай инсонлар борки, улар инсон вужудига илоҳий неъматга қарагандай жуда азим муҳаббат билан ёндошадилар, умрларини аввало, ана ўша неъматни англаб етишга, қолаверса, асраб-авайлашга, парвартишга, чиниқтиришга ва шу тариқа уни инсонга имкон қадар кўпроқ хизмат қилдириш йўллари топишга бағишлайдилар.

Ўз умрини спортга, ёш авлодни жисмонан баркамол қилиб тарбиялаш ишига 30 йилдан кўпроқ умрини бағишлаган Абдурахим Бобожонов тўғрисида ўйлаганимда ана шундай хаёлларга берилмаман. У кишини нафақат ўзи ту-

Абдурахим Бобожоновнинг ёш авлодни соғлом руҳда тарбиялаш ишига қўшиб келаётган ҳиссаси давлатимиз томонидан ҳам муносиб баҳоланди. 1995 йилда "Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими аълочиси", 1998 йилда эса "Халқ таълими фидойиси" нишонлари билан тақдирланди. Буларнинг ҳаммаси ўзидан ўзи бўлгани йўқ, албатта. Тинимсиз меҳнат, ўз устида ишлаш, касбини юрак-юрақдан севиш, унга қатъий масъулият билан ёндошув орқасидангина ана шундай натижаларга мурассар бўлди.

Бугун Абдурахим Бобожонов эллиқдан ошган, энди у майдонга

ЎЗИ ЧИНИҚҚАН МУРАББИЙ ЧИНИҚТИРАДИ

ғилиб ўсган Андижон вилоятининг олис Марҳаматида, балки вилоятнинг бошқа барча туманларида спорт усталари, мухлислари, айниқса, волейболнинг жонкуярларию ишқибозлари жуда яхши билишади. Чунки у спортнинг чин маънодаги фидойиларидан бирига айланган устоз мураббийдир.

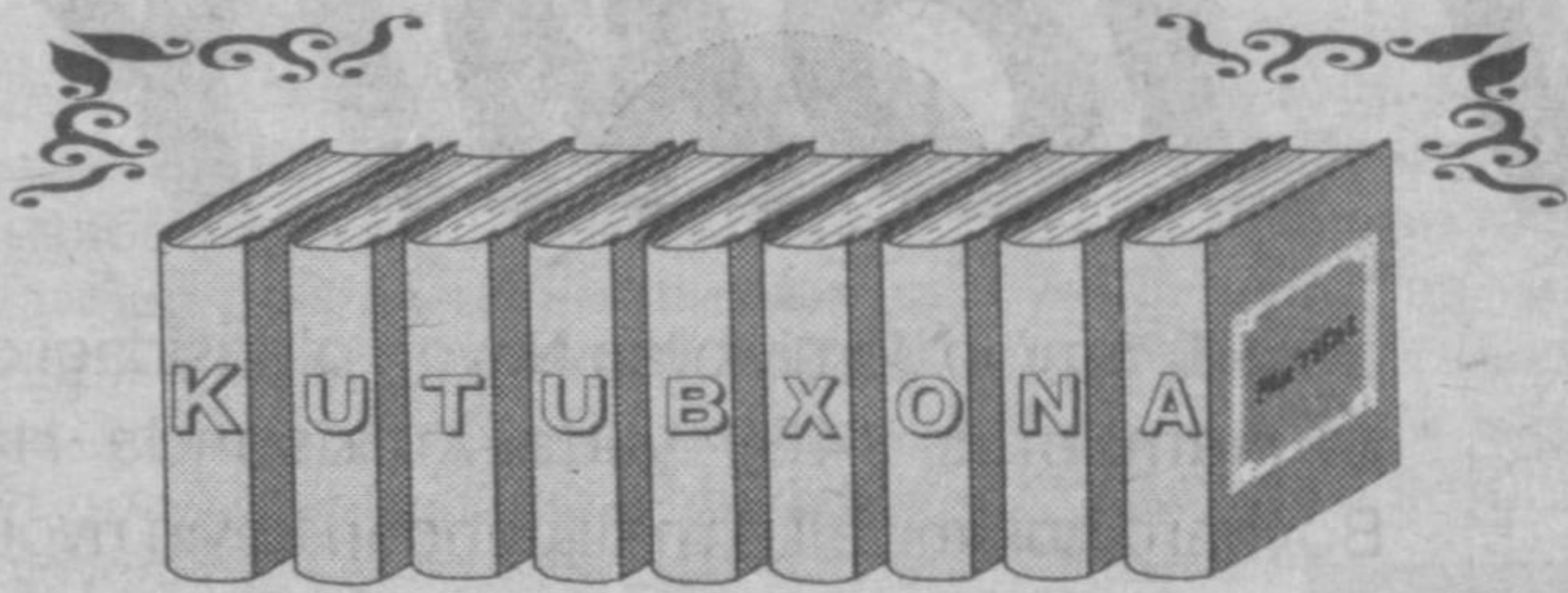
Фидойилик — чиройли сўзгина эмас. Унинг замирида жуда катта меҳнат, матонат ётади. Абдурахим аканинг фидойилиги шу даражага етганки, спорт мусобақалари ўтказиладиган майдон унинг иккинчи уйига, жамоа эса яна бир оиласига айланиб қолган. У эрта тонгдан мактабга йўл олар ва белгиланган жамоани дарслар бошлангунча турли хил машғулот орқали мусобақаларга тайёрлар, дарсдан кейин яна кечгача бошқа гуруҳлар билан шундай кўшимча машғулотлар ўтказар эди. Яна шу-

ниси эътиборлини, қишлоқ шароитида кўпгина жойларда, ҳатто спорт мактабларида машғулотлар, мусобақалар олдидангина ўтказилса, Абдурахим ака йил ўн икки ой ўз болалари билан баробар бўлар, уларни нафақат жисмонан, айти пайтда руҳан ҳам чиниқтиради. Унинг қўлида мактаб ўқувчиларининг ҳар хил синфига мансуб йигит ва қизлар гуруҳидан тортиб, вилоят, ҳатто республика даражасига чиқа оладиган катта ёшдаги спортчилар тарбия кўришган.

Ҳар сафар мен Абдурахим Бобожоновнинг педагогик фаолияти ҳақида ўйлар эканман, "Тарбиячининг ўзи тарбияланган бўлиши керак" деган ҳикмат ёдимга тушаверади. Дарҳақиқат, устознинг ўзи йигирма-йигирма беш йил давомида вилоятнинг энг зўр волейболчиларидан саналиб келган.

тушишни шогирдларига қолдириб фақат мураббийлик билан машғул. Лекин кўнгли баъзида айнан Абдурахим акани майдонда кўрмоқ ва унинг санъаткорона ўйинидан баҳра олмоқ истайди. Чунки у ҳақиқатан ҳам тўп ўйинига жуда катта маъно, битмас-туганмас завқ-шавқ бағишлай олаганди. Эҳтимол, шунинг учун бўлса керак, баъзи йиллари ўрта мактабни битирувчи ўғил болаларнинг аксарияти "Жисмоний тарбия" факультетига ҳужжат топшириб қолишарди. Устознинг уч ўғилларидан икки нафари ота касбини эгаллаш мақсадида Тошкент Жисмоний тарбия институтида таҳсил олишмоқда. Биз кўп бора тилга оладиган устоз-шогирдлик муносабатининг ҳаётдаги чинакам ўрнаги, балки, шудир.

Муҳаммад ҲАМДАМ

“Кадрлар тайёрлаш миллий дастури”нинг амалга оширилиши мамлакат халқ хўжалиги бошқа тармоқларининг тараққиёти билан бевосита боғлиқдир. Чунки ҳар қандай дастурнинг иқтисодий базаси, ижтимоий-сиёсий замини бўлмаса уни муваффақиятли амалга ошириш қийин. Миллий дастурнинг асосий мақсади эса ҳар томонлама камол топган, иймон эътиқодли, ватанпарвар, ўз касбининг етуқ эгаси бўлган комил инсонни — шахсни тарбиялаш-

ган. У “Авесто”, “Алпомиш” ва “Манас” дostonларининг яратилиш тарихи, улардаги шарқона ахлоқ-одоб, шахс тарбияси таҳлил қилинган бўлса, иккинчи бобда “Марказий Осиёда VII-XII асрларда ижтимоий ҳаёт, маданият, таълим-тарбия” ўз ифодасини топган.

Шунингдек, ўтмишда яшаб ижод этган шоирлар, мусулмон оламига маълуми машҳур шайху уламолар, алломаларнинг таржимаи ҳоллари, қолдирган бой мероси, уларнинг педаго-

яшаб, ижод қилиши узоққа чўзилмайди. Давр тақозоси билан Шамсиддин Табризий ўзга юртта бош олиб кетишга мажбур бўлади. Воқеадан хабар топган Жалолиддин уни излаб топиш учун турли томонга одам жўнатади. Ўзи икки бор Дамашққа бориб, у ердаги ҳар бир куча, равоту мадраса, карвонсаройни кезиб чиқади. Силласи қуриган шоир юртига қайтиб, дўстининг номидан газаллар битади. “Биз икковимиз бир кишимиз. Камина — ул демак, ул эса — мен”, дейди, шоир. Дўстининг бедарак кетишидан оромини йўқотган Жалолиддин уни излаш, сўраб-суриштиришдан бир дақиқа бўлсин тўхтамайди. Ана шундай кунларнинг бирида биров кўчада Шамсиддинни кўрдим, деб айтади. Қувончи ичига сиймай кетган шоир тўнини шартта ечиб, унинг елкасига ташлайди.

БИЗ КУТГАН ДАРСЛИК

га қаратилганлигидир. Уни амалга ошириш эса биз — мураббийлар зиммасига катта масъулият юклайди. Чунки баркамол авлодни тарбиялаш ўқитувчидан чуқур билим, изланишни талаб қилади. Олиб борилаётган тарбиявий иш жараёнида тарихий фактлардан, қўшимча манбалардан кенг фойдаланишга тўғри келади. Адабиётлар эса ҳадеганда топилавермайди. Шу маънода “Шарқ” нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси бош таъририяти томонидан чоп этилган Асқар Зуннунов, Боқижон Тухлиев, Хайридин Маъсудовлар муаллифлигидаги “Педагогика тарихи” (Академик лицей ва касб-хўна қоллежлари учун) дарслиги айни муддао бўлди.

Дарслик икки қисм, тўққиз бобдан иборат бўлиб, ҳар бир боб маълум бир даврни қамраб олган. Масалан, биринчи қисм, биринчи боб “Марказий Осиёда педагогик фикр” деб номлан-

гик қарашлари ихчам тарзда баён этилганки, улар ҳаётини ўрганувчи ёшлар учун муҳим маълумотлар бўлиб ҳисобланади.

Дарслик нафақат академик лицей ва касб-хўна қоллежлари учун, балки мактаблар учун ҳам муҳим ҳисобланади. Гап фақат ундан қачон ва қай тарзда фойдалана билишда.

Маълумки, аждодларимиз нафақат ўз асарлари, балки, юриш-туришлари, иш-аъмоллари билан ҳам ибрат кўрсатишган. Бу улар шахсиятидаги ана шу ибратли томонларни ҳам ўрганиш ва бугунги кун ўқувчисига етказишни тақозо этади. Шу ўринда бир мисол. Маънавий дунёси гоят кенг ва чуқур Шарқнинг буюқ мутафаккирларидан бири Жалолиддин Румий 37 ёшида Шамсиддин Табризий билан бир умрлик дўст тутинади. Уларнинг ҳар қуни баҳс-мунозараларга бой ўтади. Бироқ, бахтга қарши икки дўстнинг ҳамкор, ҳамнафас

Унга бу ишни бекор қилганини яъни, ҳалиги киши ёлгон гапирганини айтишганида, Жалолиддин алам билан шундай дейди: — Мен унга ёлгон гапи учун тўнини бердим, чин деса жонимни берардим! (Радий Фиш. “Жалолиддин Румий”. Тошкент. Ғ.Ғулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти. 1986 йил, 221 бет).

Ҳа, алломалар дўстликни ана шундай муқаддас деб билишган ва эъзозлашган.

Бу каби мисолларни Имом Бухорий, ат-Термизий, Баҳовуддин Нақшбанд, хожа Муҳаммад Порсо, Аҳмад Яссавий, Сулаймон Боқиргоний (Ҳаким ота), Улуғбек, Бобур ва бошқа алломалар ҳаётидан кўлаб келтириш мумкин. Ўйлаёмизки, келгуси нашрларда бу истак албатта инобатга олинади.

К.РАХИМОВ,
Чортоқ туманидаги 47-ўрта мактаб директорининг маънавий-маърифий ишлар бўйича ўринбосари, халқ таълими аълочиси

МОЛНИ ҲАМ БИЛИШ КЕРАК

жасида янги маҳсулдор зотлар, зот гуруҳлари ва хиллари яратилмоқда. Жумладан, дунё миқёсида қорамолларнинг 1000 дан ортиқ, ҳамдўстлик давлатларида 55 га яқин зот ва зот гуруҳлари мавжуд. Ўзбекистонда қорамол гўшти ва сут маҳсулотини кўпайтириш чорвачиликка ихтисослашган хўжаликлар, комплекслар, хўжаликлараро корхона, жамоа-ширкат ва фермер хўжаликлари, сут-товар фермалари ва аҳолининг шахсий хўжаликлари зиммасига юклатилган. Республикада гўштга топширилган қорамолларнинг ўртача тирик вазнини 380-400 килограммга етказиш имконияти мавжуд. Илғор таъриба гўштга топширилган қорамолнинг тирик вазнини 450-500 килограммга ва сигирлардан соғиб олинган сут миқдорини 4000-4200 килограммга етказиш мумкинлигини кўрсатмоқда.

Албатта, тармоқда ишни яхши йўлга қўйиш аввало мутахассис-

ларнинг ўз соҳасини нақадар билишига боғлиқ. “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” Давлат илмий нашриётида яқинда чоп этилган “Қорамолчилик” дарслиги худди ана шундай эзгу мақсадда ёзилган. Қарийб ярим асрлик фаолият мобайнида чорвачилик ривожига ҳисса қўшган, қишлоқ хўжалик фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган фан арбоби У.Носиров яратган бу дарслик зоотехника илмида тўпланган бой таъриба ва назарияни ўзида муҳассамлаштирган. Унда қорамолларнинг келиб чиқиши, маҳсулдорлиги, наслчилик иши, маҳсулот етиштириш технологияси, нодавлат чорвачиликни ривожлантириш омиллари, шунингдек, XXI асрдаги мамлакатимиз қорамолчилиги истиқболларининг назарий ва амалий масалалари таҳлил этилганлиги эътиборга сазовордир.

А.АБДУСАТТОРОВ,
ветеринария фанлари доктори

ИСТИҚЛОЛ БУЛОҒИДАН СУВ ИЧГАН КҮНГИЛ

Ижодкор муаллим Абдуғаффор хожи Кўзиев “Шалоба чашмаси”, “Қалб садолари” китоблари билан танилиб қолган эди. Яқинда унинг “Қалб дурдоналари” номли тўплами (“Тошкент ислом университети” нашриёти, 2001) босилиб чиқди. Ундан меҳнат фахрийси, кекса муаллим Абдуғаффор отанинг шеър, топишмоқ ва публицистик мақолалари ўрин олган.

Ватан, она, мустақиллик ҳақидаги шеърлар кучли ҳис-ҳаяжон, фахр туйғулари ва меҳр ила ёзилган:

Пойини ўп, гардин
сурт кўзга,
Муҳтож қилма бир
ширин сўзга,

Мунис, камтар, муқаддас
Қаъбанг,
Минг айбинга қабул
бир тавбанг.
Кечиримли ва севгучи ким?
Бу она! Ҳа, муқаддас Она!

Китобдаги “Ёнғоқ ва қовоқ” ҳажвий шеърини ўқиб беихтиёр кулиб юборасиз: Афанди кеча катта дарахтда митти ёнғоқ, ингичка полда катта қовоқ ўсади, деб ёнғоқ тагида ўйлаб ётганда, шамол туриб, бир ёнғоқ бошига тушади. Хайриятки, ёнғоқ бошимга тушибди, қовоқ тушганда бошим ёриларди дейди ва “Ўйламай айтилган гап, бошга туширгай ҳасса” деб хулоса чиқаради.

Абдуғаффор Кўзиев 50 йил муаллим бўлиб ишлагани учунми, болаларга аталган қувноқ шеър ва топишмоқлар ҳам китобдан ўрин олган. Шеърий топишмоқлар болаларда ҳозиржавоблик, топқирлик, зеҳни чархлаш кабиларни шакллантириши билан аҳамиятлидир. Шунингдек, тарбиявий соатларда фойдаланиш мумкин бўлган тўртликлар ҳам эътиборингизни тортади.

Қарияларни қадрлаш йилида “Қаримасин кўнглингиз, қаримангиз ўзингиз” деб шеър битаётган, 75 ёшда ҳам ижод билан машғул, ўз таъбири билан айтганда, “истиқлол булоғидан сув ичган кўнгли” мавжлари сусаймиган.

Маҳмуда ВАЛИЕВА

СУРАТЛАР ТИЛГА КИРТАНДА

Яқинда “Ёзувчи” нашриёти таниқли методист-олим, профессор Раҳим Ҳасановнинг узбек ва рус тилларидаги “Тасвирий санъат” ва “Изобразительное искусство” китобларини ўқувчиларга тўхфа қилди.

Аваллабор дарсликнинг дизайн бичими эътиборга лойик. Ундаги ранглар жилоси I-синф ўқувчилари учун жуда мос келади. Китобнинг муқоваси ўқувчига ҳузур бағишлайдиган илиқ ранглар билан композицион ечим топган. Шу тўғриси дарслик муқовасини қуриши биланок ўқувчи китоб саҳифаларини тезроқ варақлашга шошилади.

Китобнинг бошланишидаёқ ўқувчи олдига билдирувчи савол қўйилиб, уларни тасвирий санъатнинг турли жанрларига олиб кириши муаллифнинг умумлаштириш усулидан моҳирона фойдалана билганини кўрсатади. Болаларни дўстлик ва меҳр-оқибатга ундовчи Жавлон Умарбековнинг “Навоий ва Хусайн Бойқаронинг болалик йиллари” полотноси, Хусниддин Хужаевнинг “Навоий ва Жомий” ҳайкалтарошлик асари болаларнинг рассомлик оламига тезроқ кириб боришига кумаклашади.

“Рассомлар уз асарларини қандай яратадилар?” сарлавҳаси остидаги матн ва унга илова қилинган тасвирдан рассомнинг иш жойи, кераклик яроқлар тасвири тўғри композицион ечимни топганини қуриш мумкин.

Табиат оқ-қора ранг билан эмас, балки турли ранглар билан идрок қилинади. Шу маънода китобдаги ранглар тури, бўёқларни омехталаш орқали янги ранг хиллари ҳосил қилиниши тасвирий воситада уз ифодасини топган. Айниқса, тасви-

рий санъат мавзуларининг йил фасллари билан уйғунлаштирилиши эътиборга лойик. Бу ҳол тасвирий санъатнинг она-табиат билан оқилона интеграциясини таъминлаган.

Бола дунёга келар экан, унинг биринчи раҳнамоси она бўлса, кейинчалик у уйинчоқлар билан овунади. Шу маънода болалар боп маҳаллий уйинчоқларнинг дарсликка киритилиши, улар бўйича машғулотлар утказилиши китобнинг жозибали чиқишига олиб келган.

Дарсликда тасвирий фаолият билан қуриш-ясашнинг интеграллашуви биринчи синф ўқувчиларининг қизиқиш ва имкониятларига жуда мос келади. Шу маънода: “Дарслик матни ким учун?” деган ҳақли саволга жавоб ягона бўлиб, алифбонинг бошланғич даврида ҳали ўқишни билмайдиган биринчи синф ўқувчиларига дарслик матнини ўқиб бериб, уларнинг эътиборини “гапирувчи расмлар”га тортмоқ лозим бўлади. Бу билан биз болаларда ўқишга эҳтиёж ҳосил қилган буламиз.

А.УМРОНХҲАЕВ

Қорамолчилик чорвачиликнинг етакчи соҳаларидан бири бўлиб, аҳолини гўшт, сут маҳсулотлари ҳамда енгил саноатни тери ва бошқа хомашё билан таъминлайди. Ўзбекистонда ишлаб чиқарилаётган сутнинг 98-99 фоизи ва гўштининг 63-65 фоизи қорамолчиликка тўғри келади. Қорамол терисидан мустаҳкам чарм ва бошқа қимматбаҳо хомашёлар тайёрланади.

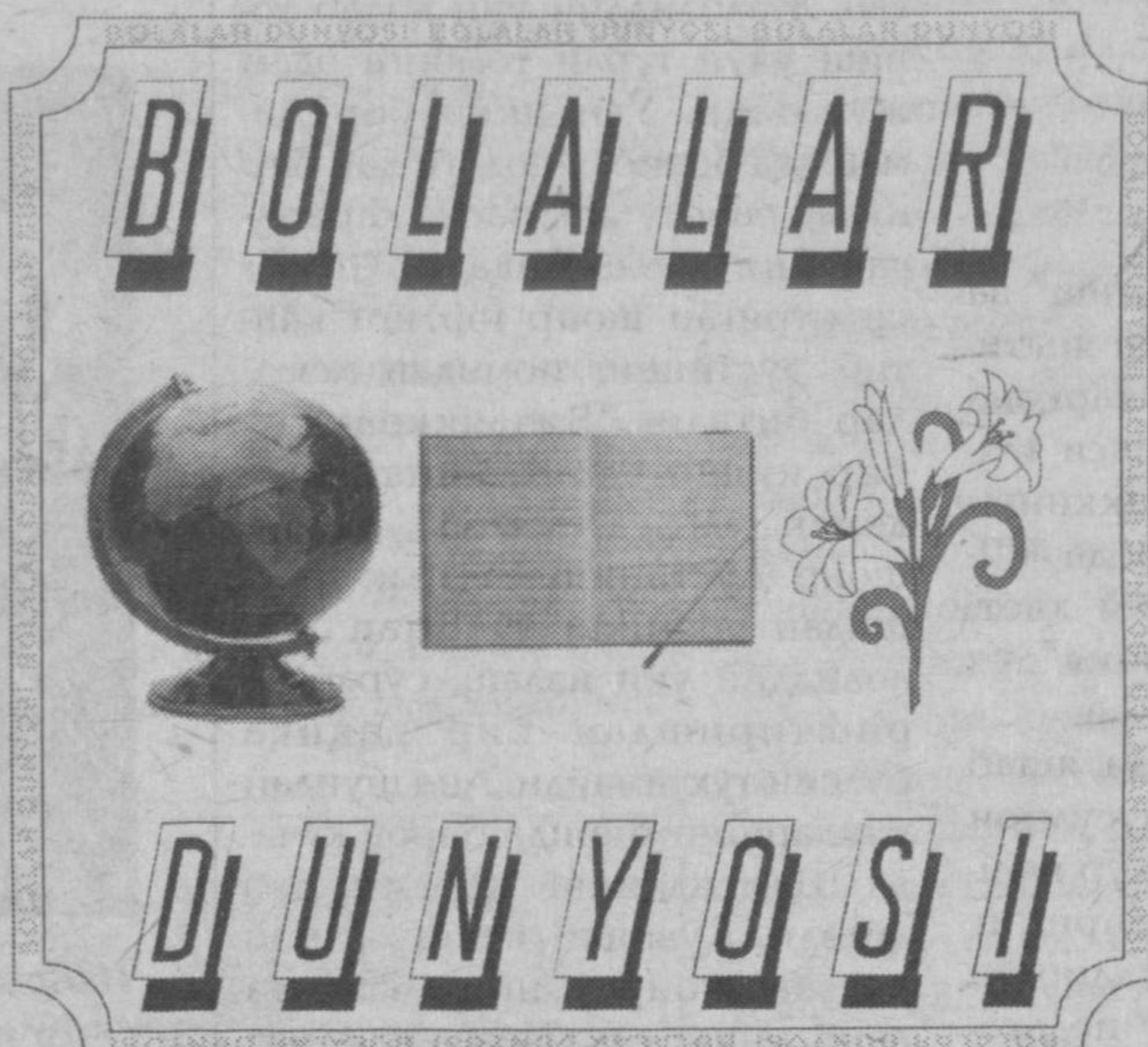
Қорамоллар устида наслчилик-селекция ишларининг самарали олиб борилиши нати-

ABDURAHMON JOMIY

Sharqning ulug' mutafakkir shoiri Nuriddin Abdurahmon Jomiy 1414 yilda Jom viloyatida tug'ilib, 1492 yilda Hirotda vafot etgan. Otasi Nizomiddin Ahmad Jom viloyatining shayxulislomi edi. Yosh Nuriddin maktab tahsilidan keyin, 11 yoshida Hirotdagi Dilkash madrasasida, keyin Nizomiya madrasasida tahsil oldi. Shu yillarda Abdurahmon Jomiy taxallusi bilan she'rlar yoza boshladi. 22 yoshida ikki madrasani (hozirgi til bilan aytak: ikki universitetni) tugallagan shoir o'z bilimidan qanoatlanmay, uni yanada takomillashtirish uchun 1436 yilda Samarqandga kelib, Ulug'bek madrasasiga o'qishga kirdi va Mirzo Ulug'bek, Qozizoda Rumiy, Ali Qushchi singari falakiyot, riyoziyot, astronomiya, geometriya, algebra, falsafa va tavhid ilmlarini o'rgandi.

Qozizoda Rumiy kamgap va qotma bu yigitning benazir qobiliyati va ilmga tashnaligini ko'rib: "Samarqand qad ko'targandan buyon Amudaryoning narigi yog'idan bizga o'qishga kelgan yoshlar orasida Jomiyday aqlli, olijanob va topqir yigit bo'lmagan edi", degan ekan. Madrasani bitirgandan keyin ham shoir Samarqandda yana bir necha yil yashadi. 1447 yilda Shohruh vafotidan keyingi fojeiy voqealarni o'z ko'zi bilan ko'rdi. Ulug'bek va o'g'illarining halokati, Abu Said zamonasida olimlarning har yoqqa sochilib ketishi, Ulug'bek rasadxonasining buzilishi, ming-minglarcha noyob kitoblar to'plangan Ulug'bek kutubxonasining talon-taroj qilinishi — bularning bari shoirning yuragini jarohatladi.

1451 yilda Jomiy Hirotda qaytdi. Ko'p vaqtini Hirotda markazida, keyinroq Xiyobon degan shaharchada o'tkazdi. G'azallari juda tez shuhrat qozonardi. Hirotda shoiri, olim va mashshoqlari,

musavvir va tarixchilari Jomiy tevaragida yig'ilishardi. Ammo o'zi nihoyatda kamtar-kamsuqum edi.

O'sha davrning atoqli tarixchisi Zayniddin Vosifiy o'zining "Badoye'ul vaqoye'", ya'ni "Nodir voqealar" kitobida keltirishicha, Seyiston tarafdin Qozizoda (Qozizoda Rumiy emas) ismli bir olim Jomiy ko'rgani kelgan ekan. Jomiy qishin-yozin oddiy paxtalik chopon kiyib, belini dag'al matodan qilingan belbog' bilan bog'lab, boshiga oq to'r do'ppi kiyib yurardi. Jomiy o'zicha shohi ko'ylak, parcha choponlarda tasavvur qilib yurgan Qozizoda uni bu sodda kiyimda ko'rib, "Hoy befahm! Bor xo'jayiningga ayt, seyistonlik Qozizoda keldi, de!" deb buyurgan ekan...

1458—59 yillarda 17—18 yoshli Alisher Navoiy birinchi marta Jomiy bilan uchrashgan, deb taxmin

qilinadi. Ammo Jomiy bilan Navoiy o'rtasidagi do'stlik va hamkorlik 1469 yilda Xurosonda Husayn Boyqaro hokimiyati o'rnatilgandan keyin rivoj topdi. Bu do'stlik bir umr davom etdi. Navoiy Jomiy "nazm elining shohi" der edi. U haqda:

**Bukun komil ul nav' mafhum emas,
Burun bor ekan dog'i ma'lum emas,** — deb yozgan edi.

(Ma'nosi: Hozir Jomiyday barkamol odam dunyoda yo'q,

Avval ham bu kishidek ulug' zot bo'lgani ma'lum emas.)

Jomiyning ijodiy merosi katta va rang-barangdir. O'zi tomonidan 1490 yilda tuzilgan barcha asarlari to'plamida 38 asar bor. Bu kulliyot tuzilgandan keyin mutafakkirning yana sakkiz asar yozgani ma'lum. Umuman Jomiy qalamiga mansub 46 asar mavjudligi aniqlangan. Ularning ichida "Haft avrang", ya'ni "Etti toj" deb atalgani haqiqatan ham jahonshumul, toj desa arzigulik shoh asarlardir. Ular yetti dostonidan iborat:

- 1) "Tuhfat ul-ahror", ya'ni "Hur insonlarga tortiq".
- 2) "Sabhat ul-abror", ya'ni "Yaxshilar tasbihi",
- 3) "Yusuf va Zulayho".
- 4) "Layli va Majnun".
- 5) "Xiradnomai Iskandar", ya'ni "Iskandarning aql kitobi".
- 6) "Silsilat uz-zahab", ya'ni "Oltin zanjir".
- 7) "Salomon va Ibsol".

Endi biz sizlarni buyuk shoirning ana shu kitoblaridan tanlab ado etilgan yangi tarjimalar bilan tanishtiramiz.

"Iskandarning aql kitobi"dan hikoyatlar

TUYA BILAN TULKI

Bir qarigan tuya chanqab, holi tang
Surgalardi daryo bo'yida arang.

Kelgan chog'i unga o'ladigan kun?
Boshi uzra izg'ir ko'pdan-ko'p
quzg'un.

Terisining osti qoq suyak
shundog' —
Na jinday et qolgan, na-da
jinday yog'.

Tepaliklar aro boqishar uni,
Tegrada bo'rilar izg'ir har kuni.

Qurib bitgan belda o'rkachlari ham,
Qismati shu ekan —
ko'zlarida nam...

Bir kun ziyoratga keldi bir tulki.
Dedi: — Ey, sahrolar g'ururi, ko'rki!

Sen axir tuyasan,
bunday g'am yema,
Arablari seni der "sahroda kema".

Nega sirting bunday tullagan, yara,
Nega ozib ketding, holingga qara?

Sen axir bosmasding
chumolini ham,
Seni chumoliday kim ezdi, bo'tam?

Tuya der: "Men aytay,
sen eshit holim,
Qullikda ushlaydi mehi bir zolim.

Xayolimga olsam ul yovuzni gar,
Vujudim do'zaxda yonganday yonar.

Egam ortib kelar tuz konidan tuz —
O'rkachlarim og'ir
kecha-yu kunduz.

Bunday azoblarga kim chidar, qani?
Burun teshigimdan sudrar u mani!

Yuk og'ir, irodam bo'lsa-da buyuk,
Fil umurtqasin ham
bukar bunday yuk!

Agar holsizlanib yiqilsam bexos,
Qamchilab ketadi zaboniyga xos.

Tuz tushib qolganda jarohatimga,
Chidab bo'lmas bu dard,
bu holatimga.

Alamdan o'kirsam,
solganacha vahshat,
Quloq solmas bir zot,
eshitmas qismat!"

Tulki der: "Voy, qalbim ezildi senga,
Yo'qsa bunday ish qil —
quloq sol menga:

Shahar ila o'sha tuz koni aro
Oqib o'tadi-ku kichik bir daryo.

Chanqaganday kel-da,
suvga tushib yot,
Tuz erib ketganda, shartta tur azot.

Yengillashar yuking,

yo'lga tush darhol —
Shaharga kirarsan oson, bemaol."

Tuya der: "Yasha-e,
bormisan, oshnam —
Shunday bir ayyorlik
qilayin men ham..."

Ertasi sirtida tuzli yuk bilan
Tuya suv bo'yida to'xtadi birdan.

Egasi tuyaning maqsadin anglab
Shunday jazo turin oldi u tanlab:

Tuyadan tushirib oldi-da tuzni,
Tuz o'rniga ortdi gilam, kigizni.

Bunday razillikning farqiga yetmay,
Tuya suvga yotdi, ortiga qaytmay.

Ammo turdi jiqqa ho'l bo'lib tuki,
Suvda og'irlashdi o'n bora yuki.

Jazirada keldi manzilga arang,
Yaramas tulkini qarg'ardi yalang.

BASHANG KIYINGAN O'SMIR HAQIDA

Bir o'smir bor edi
boy hamda nomdor,
Bir cholni ko'rishni etdi ixtiyor.

Kiydi i pak ko'ylak va zarbof kiyim,
Kutib oldi uni kekxa munajjim.

"Voy, muncha tovsuday
bashang bu o'g'lon?
Balki, shahzodadir..." —
o'yladi mezbun.

Va to'rga o'tqazdi salomlar bilan,
Siyiladi izzatu ikromlar bilan.

Shunda o'smir suhbat qulfini ochdi,
So'zamollik qilib, so'zlarni sochdi.

Obqochdi gapni goh u yon,
goh bu yon,
Fikrin etolmadi so'z bilan bayon.

Gaplari notekis, qo'pol, beo'xshov,
Na ma'ni bor edi, na tanlov, qalov.

Faqat javrar edi til bidir-bidir,
Qariya ko'nglidan o'tdi shu fikr:

"Uch so'zni ham bog'lab
ayta olmasang,
Suhbating ham bo'lgay
quruq va berang.
Nodonlikda yo'qdir
sening qiyosing —
Buni yashirolmas bashang libosing.

Yo aqling so'zingdan ko'rinib tursin,
To'ning zarlariday bilinib tursin.

Yo shohi, zarbofni almash jandaga,
Zo'r libos yopishmas
nodon bandaga."
**She'rlarni o'zbekchaga
Miraziz A'zam o'g'irgan.**

Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг куни кеча бўлиб ўтган навбатдаги 57-сессиясида асосий эътибор дунёдаги хавфсизлик ва барқарорлик ҳамда иқтисодий масалаларга қаратилди. Лекин сессияда энг кўп тилга олинган мавзу хавфсизлик, хусусан, АҚШ томонидан оммавий қирғин қуроллари ишлаб чиқаришда айбланаётган Ироқ давлати бўлди. Кўпдан буён ҳукумат тепасидан Саддам Хусайн маъмуриятини олиб ташлаш ва Яқин Шарқда янги бир демократик давлат вужудга келиши ниятида бўлган Қўшма Штатлар президенти Жорж Буш ўзининг махсус нутқи билан чиқди. У расмий Бағдодга

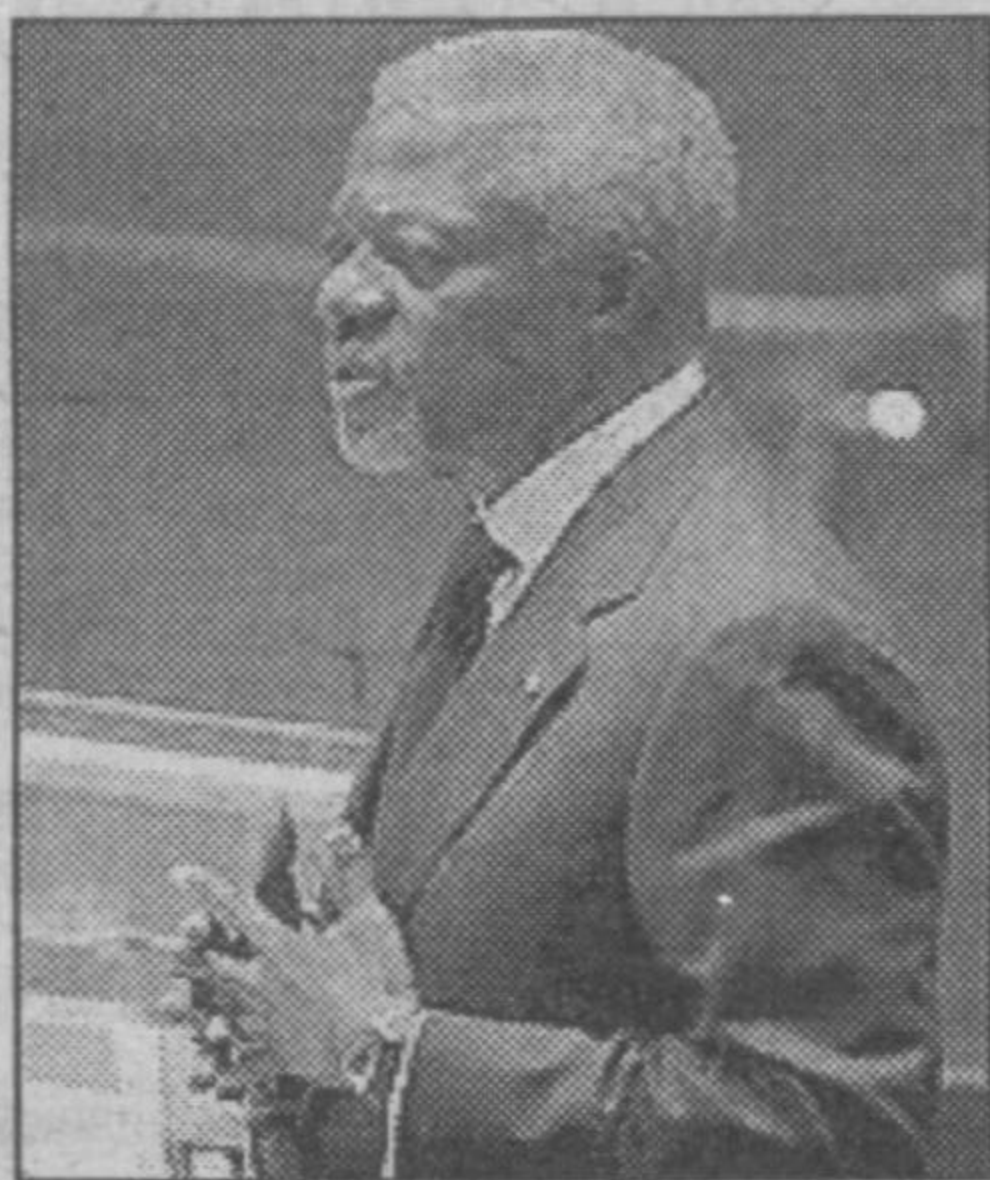

U.S. PRESIDENT GEORGE W. BUSH SPEAKS AT THE UNITED NATIONS

қандай асос йўқ. Бордию, Қўшма Штатлар бизга қарши ҳарбий операция ўтказган тақдирда, Ироқ халқи ўзини мудофаа қилиш учун бор имкониятларини ишга солади", — дея гапирган элчи жаноблари.

БМТ бош котиби Кофи Аннан эса

АҚШнинг бу масалага бир томонлама ёндашмаслиги лозимлигини айтди. Бироқ, оғохлан тирган ҳамда Ироқни резолюцияларни бажаришга ундаш ва халқаро инспекторларнинг мамлакатда текширув олиб боришлари йўлида музокараларни давом эттирилишини билдирган. "Зеро, бу талабларни жорий этмасдан халқаро ҳамжамият ишончини қозониш қийин, барча ишлар ўз ваколатимиз доирасида

Муссо БМТ механизмлари асосида муаммонинг ечилишига ишончи борлигини айтган. Япония бош вазири Дзюнитиро Коидзуми ҳарбий ҳаракатлар аниқ далилларга асосланганини ва у халқаро ҳамжамият томонидан қўллаб-қувватланиши лозимлигини билдирган. Айти пайтда БМТнинг беш аъзосидан бири саналган Хитой давлати Ироқнинг худудий яхлитлиги ва мустақиллигига нисбатан яқка тартибда ёндашувдан норозилигини маълум қилди. Бундан ташқари, Афғонистондаги антитеррор кампаниядан сўнг АҚШнинг яқин иттифоқчисига айланган Покистон, шунингдек, Эрон, Янги Зеландия, Саудия Арабистони, Бирлашган Араб Амирликлари каби давлатлар ҳам ўз норозиликларини билдирганлар.

Ҳозирда АҚШнинг бу режасини унинг доимий иттифоқдоши, Афғонистондаги террор кампаниясида унинг ёнида турган Буюк Британия ҳамда Исроил, Австралия, Италия, Испания, Баҳрайн давлатлари қўллаб-қувватламоқдалар. Ўз режасини амалга оширишга фаол интилаётган Жорж Буш эса бугун Кэмп-

ШАҲАР ТЎСИБ ҚЎЙИЛДИ

Исроил кўшинларининг Ғазо секторидagi Рафаҳ шаҳрида ўтказган операциялари вақтида бир фаластинлик ҳалок бўлган ва бир нечаси ярадор бўлган. Маълумотларга кўра, 60 та исроил танкларининг шаҳарга киришлари оқибатида уни бошқа шаҳарлар билан боғловчи йўллар ҳам тўсиб қўйилган. Тулкарем шаҳрида эса Исроил томонидан коммандтик соати жорий этилган.

Мухторият раҳбари Ёсир Арофат эса айти вақтда ўзининг янги ҳукумат таркибини тузмокда. Чунки ёз фаслида тузилган ҳукумат таркибига кирувчи вазирлар куни кеча истеъфога чиқанликларини эълон қилганлар.

ЎҚУВ ЙИЛИ ХАРАЖАТЛАРИ

Буюк Британиянинг бошланғич ва ўрта мактабларида таълим олиш учун сарфланажак харажатлар миқдори борасида ўтказилган тадқиқот натижалари эълон қилинди. "Norwich Union" ташкилоти ўтказган бу тадқиқотга кўра, бир ўқув йилида ота-оналар бир фарзандининг мактаб формаси, ўқишда тушлик қилиши, китоблар сотиб олиши ва йўл харажатлари учун ўртача 10 минг фунт (15 минг АҚШ доллари) сарфлар эканлар. Гарчи давлатга қарашли мактабларда таълим бепул бўлса-да, британиялик ота-оналар йилига умумий миқдорда 7,7 миллиард фунт сарфлайдилар.

БИН ЛОДЕН ТИРИКМИ?

"Ал-Қоида" ташкилоти ўз раҳбари Усама бин Лоденнинг антитеррор компанияси вақтида Тора-Бора ҳудудига қилинган ҳужум чоғида, яъни 9 декабрь куни ҳалок бўлганлигини тан олди, дея ёзади Бирлашган Араб Амирликларида чоп этиладиган "Ал-Баён" газетаси. Мазкур газета ушбу хабарни "Ал-Қоида" ташкилотига тегишли "Ал-Нидо" интернет сайтдан олган бўлса, бироз ўтиб ушбу сайт маълумотда янглишиш ҳолати бўлганлигини, портлаш вақтида бин Лоден эмас, балки бошқа бир раҳбарлари Ал-Адани ҳалок бўлганлиги ҳақида тузатиш хабарини тарқатди.

Шунингдек, Миср мудофаа вазири Ҳабиб ал-Одили, Усама бин Лоден ва унинг ёрдамчиси Айман аз-Завахирийлар тириклиги ҳақида фикр билдирган.

ЛОНДОН МЕТРОСИДА ЁНГИН

Лондон шаҳридаги Викториа, Бейкерлоо ҳамда Марказий йўналишларга ўтувчи "Oxford circus" метро станциясида ёнгин юз берган. Маълум бўлишича, поездлардан бирининг тормоз тизимидаги носозлик туфайли мазкур кўнгилсизлик келиб чиққан. Дарҳол йўловчилар эвакуация қилиниши боис, ҳеч ким жабр кўрмаган, дея хабар беради, "ИТАР-ТАСС" агентлиги.

"ИНТЕРНЕТ" тармоғидан олинди.

БМТ СЕССИЯСИДА ИРОҚ МАСАЛАСИ

нисбатан БМТнинг янги ва сўнгги резолюциясини жорий этиш таклифини илгари сурди. Чунки Ироқ 1991 йилги Форс кўрфази урушидан сўнг ўзига нисбатан жорий этилган БМТ резолюциясига хилоф равишда иш кўрмоқда ва оммавий қирғин қуроллари ишлаб чиқаришни давом эттирмоқда. Бинобарин, Ироқ биологик, кимёвий ва ядровий қуроллар бўйича қилаётган амалларини тўхтатиши ҳамда мамлакатга халқаро инспекторлар гуруҳининг киришига рухсат бермоғи шарт.

Агарда Саддам Хусайн маъмурияти янги резолюцияда кўзда тутилган шартларни бажармаса, у ҳолда халқаро ҳамжамият масалага яқин ясаши ва ҳал қилувчи чораларни кўрмоғи керак. Бундан ташқари Жорж Буш Бағдод БМТнинг нефть борасидаги дастурига хилоф равишда амалга ошираётган ноқонуний нефть савдосини ҳам тўхтатиши кераклигини айтди. Бордию, резолюция бажарилган тақдирда эса БМТ кўмагида Ироқ халқи ихтиёрига асосланиб, янги давлат тузилиши лозимки, унда инсон ҳуқуқлари юқори даражада таъминланган ҳамда иқтисодий эркинлик жорий этилган бўлиши даркор. Зеро, янги резолюция эса БМТ Хавфсизлик Кенгаши томонидан ишлаб чиқилади. Бушнинг БМТдаги чиқишидан сўнг АҚШ давлат котиби Колин Пауэлл мазкур нуфузли ташкилотнинг доимий аъзолари Буюк Британия, Франция, Россия, Хитой давлатлари вакиллари билан учрашишни ва улар билан маслаҳатлар олиб боришни режалаштирди.

Ўз навбатида БМТдаги Ироқ элчиси Муҳаммад ал-Дурий Жорж Бушнинг нутқига жавобан танқидий муносабат билан чиқди. Унинг айтишича, Бушнинг фикрлари сохталикдан ўзга нарса эмас ва у жаҳон ҳамжамияти ҳамда Америка халқига янглиш бир нарсани таклиф этмокда. "Чунки, бизнинг номимизга айтилаётган айбловларда ҳеч

бўлиши керак" — деди Кофи Аннан. Шунингдек, Бош котиб Бушнинг Ироққа нисбатан юрилтаётган сиёсатини танқид қилар экан, ҳеч бир давлат яқка ҳолда иш олиб бормаслигини, аксинча халқаро ҳамжамият билан ҳисоблашиши лозимлигини айтди. Чунки, дунё миқёсига чиқилганда барча давлатлар халқаро ҳуқуқ меъёрларига амал қилиши шарт, гарчи у энг қудратли ҳисобланганида ҳам. Шунингдек, Аннан йиғилганларга "бомбардимонлардан сўнг Ироқда қандай ҳолат юзага келиши, минтақада нима юз бериши, келгуси жараёнлар қандай кечиши ҳақида савол берад экан, ҳалигача Қўшма Штатлар ва Буюк Британия ўз режаларига арзигулик ҳеч қандай аниқ далил кўрсата олмаганликларини айтди.

Қўшма Штатлар раҳбарининг БМТдаги маърузасидан сўнг дунё мамлакатлари ҳам Ироққа қарши ҳарбий куч ишлатиш режасига муносабатларини билдирдилар. Аксарият давлатлар барча ишлар БМТ доирасида қилиниши кераклигини ва АҚШнинг бир томонлама иш кўраётганидан норози эканликларини маълум қилганлар.

Жумладан, Германия канцлери Герхард Шрёдер Ироқ операциясига қарши эканлигини айтиб, бордию, БМТ рози бўлган тақдирда ҳам расмий Берлин бу амалиётда иштирок этмаслигини билдирди. Франция президенти Жак Ширак эса Ироқ инспекторларнинг киришига рухсат бермагандагина ҳарбий ҳаракатлардан фойдаланиш лозимлигини айтди. Унинг фикрича, Бағдодга уч ҳафталик шарт қўйиш лозим. Лекин шунда ҳам талаб бажарилмаса, БМТ резолюцияси қабул қилиниши керак. Россия президенти Владимир Путин ҳам бу масалада ўз фикрларини билдирар экан, Ироққа нисбатан куч ишлатиш режаси борасида гумонлари борлигини айтган. Россия мудофаа вазири Игорь Ивановнинг маълум қилишича, операциялар Яқин Шарқда, хусусан, Форс кўрфазидаги вазиятни издан чиқариб юборди. "CNN" телекомпаниясига интервью берган Араб давлатлари лигаси раҳбари Амр

Дэвиддаги қароргоҳида Италия бош вазири Сильвио Берлускони билан учрашув ўтказди. Зеро, мазкур уч-

рашув Бушнинг ўз режасини жаҳон ҳамжамияти томонидан қўллаб-қувватланиши учун қилаётган ҳаракатларидан ҳисобланади. Форс кўрфазидаги Қўшма Штатлар аскарлари сонининг 100 минг нафарга етгани эса, операциянинг амалга ошириш мuddати яқин қолганлигидан далолатдир.

Шунингдек, омма ўртасида сўронома олиб борган "Fox" телекомпанияси маълумотларига кўра, америкаликларнинг 80 фоизи яқин вақт ичида Ироқ операцияси бошланиши мумкинлигини айтганлар. 13 фоизи эса бу урушни эҳтимолли деб ҳисобламоқдалар. Аммо ўтган йилнинг ноябрь ойида аҳолининг 77 фоизи Ироқ операциясини қўллаб-қувватлаган бўлса, бугун бу кўрсаткич 66 фоизга тушиб қолди.

"Daily Telegraph" газетасининг ёзишича, АҚШнинг иттифоқдоши ҳисобланмиш Британия ўзининг биринчи ҳарбий гуруҳини яқин икки ҳафта ичида Қувейт давлатига жўнатилади ва у ерда британияликлар америкалик ҳамкасблари билан бирга тайёргарлик босқичини бошлайдилар.

Бундан ташқари, БМТнинг мазкур сессиясида унинг 190- аъзоси этиб Швейцария қабул қилинди. Бош котиб эса БМТ, Россия, АҚШ ва Европа Иттифоқи иштирокида Исроил—Фаластин можаросига бағишланган халқаро анжуман ўтказиш лозимлигини таъкидлади. Чунки, бу низо дунё тинчлигига хавф солаётган 4 та сабабдан бири ҳисобланади.

"ИНТЕРНЕТ" хабарлари асосида Камалиддин АЛИОХУНОВ тайёрлади.

IRAQ

1	1	SAFIN, Marat	RUS	M.SAFIN					
Q	2	CARRAZ, Gregory	FRA	62 64	SAFIN				
	3	SLUITER, Raemon	NED	K.BECK	7/6(4) 6/7(3) 6/4				
	4	BECK, Karol	SVK	61 76(5)					
	5	LEVY, Harel	ISR	H.LEVY			SRICHAPHAN		
	6	DAVYDENKO, Nikolay	RUS	64 76(9)					
	7	DUPUIS, Anthony	FRA	P.SRICHAPHAN	6/3 6/4				
5	8	SRICHAPHAN, Paradorn	THA	61 62					
3	9	KAFELNIKOV, Yevgeny	RUS	Y.KAFELNIKOV					KAFELNIKOV
	10	WASKE, Alexander	GER	67(6) 76(5) 76(6)	KAFELNIKOV				6/2 6/4
	11	CARLSEN Kenneth	DEN	K.CARLSEN	3/6 6/4 6/4				
	12	KIEFER, Nicolas	GER	52			KAFELNIKOV		
	13	OKUN, Noam	ISR	V. KUTSENKO					6/3 6/2
Wc	14	KUTSENKO, Vadim	UZB	62 36 75	LJUBICIC				
	15	VERKERK, Martin	NED	L. LJUBICIC	6/7(2) 6/2 7/6 (4)				
6	16	LJUBICIC, Ivan	CRO	64 61					
8	17	SANGUINETTI, Davide	ITA	D.SANGUINETTI					BUGUN — FINAL
WC	18	NORMAN, Mangus	SWE	46 64 76(2)	SANGUINETTI				
	19	STOLIAROV, Andrey	RUS	A.STOLIAROV	6/3 6/3				
Q	20	KETOLA, Tuomas	FIN	26 76(2) 62			SANGUINETTI		
	21	BURGS Muller, Lars	GER	L.BURGS Muller					4/6 7/6(1) 6/2
Q	22	IVANOV-SMOLENSKY, Kirill	RUS	46 60 62	K.PLESS				
	23	PLESS, Kristian	DEN	K.PLESS	6/4 7/5				
4	24	SCHUETTLER, Rainer	GER	76(4) 62			VOLTCHKOV		
7	25	YOUZHNY, Mikhail	RUS	M.YOUZHNY					6/3 6/2
	26	LOPEZ, Feliciano	ESP	76(5) 64	VOLTCHKOV				
	27	OGORODOV, Oleg	UZB	V.VOLTCHKOV	6/1 6/3				
Q	28	VOLTCHKOV, Vladimir	BLR	62 62			VOLTCHKOV		
	29	PHAU, Bjorn	GER	S.SARGSIAN					6/2 2/1
	30	SARGSIAN, Sargis	ARM	63 76(3)	HASS				
WC	31	ROSSET, Marc	SUI	T.HAAS	7/6(5) 6/4				
2	32	HAAS, Tommy	GER	46 76(2) 63					

Бухорода халқ таълими ходимлари III республика спартакиадаси ниҳоясига етди. Унда Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳри ва вилоятлардан келган 200 га яқин иштирокчи спортнинг тўрт тури бўйича ғолиблик учун баҳс юритди. Беллашувларда бухоролик мини-футболчилар финалда жаззалиқ спортчиларни қўшимча вақтда 6:4 ҳисобида мағлуб этиб, биринчи ўринни эгаллашди. Дарвоқе, вилоятимиз шарафини Когондаги 6-болалар ва ўсмирлар футбол мактаби педагоглари химоя қилдилар.

Стол теннисчилари баҳсида ҳам ғолиблик мезбонлар-

Spartakiada

лар. Ғолибларни шарафлаш маросими “Бухоро—Палас” меҳмонхонасида бўлиб ўтди. Унда сўзга чиққанлар спартакиаданинг юқори савияда ўтганлигини алоҳида таъкидлашди. Улар айна пайтда журналистларга ўз мулоҳазаларини билдиришди.

А.Маматов, республика таълим ва фан ходимлари касаба уюшмалари Марказий кўмитаси раисининг ўринбосари:

— Мусобақа олдингиларидан ҳар жиҳатдан яхши ўтди. Бухороликлар тажрибаси кел-

БАРЧАМИЗНИНГ Кундалик бурчимиз

Хизмат тақозоси билан ҳар йили янги ўқув йили бошланган кунда мактабга бораман. Эрта тонгдан кўлларида гул ва дарсликлар солинган сумка билан қадрдон мактабларига кириб келаётган жажжи ўғил-қизларга қараб қувонаман.

Бу гал ҳам тантаналар тугаб биринчи кўнгиноқ садолари янгради. Болалар саф-саф бўлиб, устозлари бошчилигида синфхоналарга йўл олишди. Биринчи дарс, биринчи сабоқ бошланди.

Катта кўчага чиққан вақтимда рўпарамдан тез ёрдам машинаси чиқди. Шифокорлар кимгадир ёрдам беришга шошилиб кетишяпти. Ишқилиб шу қувончли кунда болалар билан боғлиқ бирор нохушлик бўлмаган бўлсин, деб ўйлайман. Навбатчилик қисмига кириб кундалик маълумотга шоша-пиша кўз ташлайман. Хайрият, бу кунги маълумотлардан бундай нохуш ҳодисалар ўрин олмабди. Ўқувчиларнинг ёзги таътиллари туганлиги ҳали кўп вақт бўлмади. Таътил даврида ҳам болалар билан боғлиқ йўл-транспорт ҳодисаларининг олдини олиш борасида кўп ишлар қилинди. Жумладан, ёзги дам олиш вақтида “Таътил” деб номланган тадбир ўтказилди.

Ўзбекистон Республикаси ИИБ Йўл ҳаракати хавфсизлиги Бош бошқармаси ва унинг жойлардаги бошқармалари томонидан тадбирни ўтказиш давомида Давлат йўл ҳаракати хавфсизлиги хизмати, “Ўзавтйўл” давлат акционерлик концерни ҳамда Халқ таълими вазирлигининг жойлардаги идоралари томонидан республикамиз ҳудудида фаолият кўрсатаётган 876 та болалар дам олиш масканларига олиб борувчи авто-

мобиль йўллари, улардаги сунъий иншоотлар ҳамда темир йўл кесимчаларининг техник ҳолатлари кўриқдан ўтказилди.

Ҳамкорликда ўтказилган ушбу кўрик натижасида текширилган йўлларда 2548 дона йўл белгиси етишмаслиги, 1615 дона эскирган йўл белгиси алмаштирилмаганлиги, 4880 та йўналтирувчи устунчалар ва 36 километр 1-тоифали муҳофазаловчи тўсиқлар ўрнатилмаганлиги, 126 жойда сунъий иншоотлар ва 18 та темир йўл кесиммаси қониқарсиз аҳволда эканлиги, 63710 квадрат-метр қатнов қисми фойдаланишга яроқсиз бўлиб қолганлиги, 463 километр йўл марзаси текисланмаганлиги ва мустаҳкамланмаганлиги, 341 та қувурлар узайтирилмаганлиги ва каллақлар билан жиҳозланмаганлиги, 133 километр пиёдалар йўлакчалари қурилмаганлиги, 98300 квадрат метр йўл қатнов қисмида чуқурчалар ва тўлқинсимон жойлар таъмирланмаганлиги ва бошқа камчиликлар мавжудлиги аниқланди.

Камчиликларга йўл қўйган йўл-хўжалик ҳамда корхона ва ташкилотларнинг мутасадди ходимларидан 19 тасига нисбатан қонун доирасида маъмурий чоралар кўрилиб, улардан жами 154 минг 300 сўм миқдорида жарима ундирилди. Бундан ташқари, кўрик давомида аниқланган камчиликларни зудлик билан бартараф этиш мақсадида далолатномалар тузилиб, ташкилот ва жойлардаги ҳокимликларга 76 та тақдимнома киритилди. Камчиликларни бартараф этиш назорат остига олинди.

Болаларни қишки, баҳорги ва ёзги таътиллари вақтида уюшган ҳолда дам олиш оромгоҳларига,

саёҳатга бориб келишларида ҳаракатланиш хавфсизлигини таъминлаш мақсадида оромгоҳларга ва у ердан автосаройга қузатув остида олиб бориб келинди. Ёзги оромгоҳларга олиб борадиган йўлларда қўшимча равишда 182 та постлар ташкил этилди.

Албатта, бу ишлар ўзининг ижобий самарасини бериб, болалар билан боғлиқ йўл-транспорт ҳодисаларининг сони ёзги таътил даврида сезиларли даражада камайди. Жумладан, бундай ҳодисалар олти ойда ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 10,8 фоизга, етти ойда 10,3 фоизга, саккиз ойда 9,8 фоизга камайди. Болалар билан боғлиқ йўл-транспорт ҳодисаларининг олдини олишда фақатгина мана шундай тадбирларгагина таяниб қолиш керак эмас. Айниқса, бу ишга мактаб ва мактабгача таълим муассасаларида эътиборни қучайтириш, болаларга “Йўл ҳаракати қоидалари”ни мукамал ўргатиб бориш зарур. Бунинг учун ҳар бир мактаб ва боғчада ёш автоназоратчилар гуруҳларини ташкил этиш, улар ўртасида доимий равишда мусобақа ва викториналар ташкил этиш, бир сўз билан айтганда ҳаракатланиш хавфсизлиги талаблари барчамизнинг кундалик ишимизга айланмоғи керак. Чунки, қайси соҳа кишиси бўлишимиз, қандай иш билан шуғулланишимиздан қатъи назар барчамиз энг аввало ота-онамиз.

Бунинг масъулияти эса катта.

Зариф ЎСАРОВ,
Ўзбекистон Республикаси
ИИБ ЙХХББ матбуот
бўлини маси инспектори,
милиция катта лейтенанти

КЕНГАЙИШГА АРЗИРЛИ МУСОБАҚА

га насиб этди. Бунда қизлар ўртасида Гуля Шарапованинг хизмати катта бўлди. Майдон эгалари шахмат ва шашка мусобақаларида эса иккинчи ўринни эгаллашди. Жамғарилган очколар ҳисоб-китоб қилинганда, умумжамоа ҳисобида ҳам бухороликлар кўрсаткичлари юқори бўлди. Иккинчи ўрин Тошкент шаҳри жамоасига, учинчи соврин эса фарғоналикларга насиб этди.

Ғолиб ва совриндорларга спартакиада ташкилотчиси — таълим ва фан ходимлари касаба уюшмалари республика Марказий кўмитасининг қимматли совғалари топширилди. Шунингдек, касаба уюшмалари вилоят кенгайиши ва тармоқ вилоят кўмитаси ҳам турли номинациялар бўйича энг мохирларни тақдирлади-

гуси йил Наманганда ўтадиган беллашувларни тайёрлашда кўл келади. Дарвоқе, биз навбатдаги спартакиадада спорт турларини кўпайтириш ниятидамиз.

Ш.Кубанев, таълим ва фан ходимлари касаба уюшмалари Қашқадарё вилоят кўмитаси раиси:

— Ташкилотчиларга ташаккур билдирганим ҳолида айтмоқчиманки, мусобақалар ҳалол кураш остида ўтди. Бундан ташқари, биз меҳмонлар Бухорои Шарифнинг буюк обидалари билан танишдик. Спартакиада хусусида бир мулоҳаза бор. Унинг дастури кенгайиши керак. Тақвимга жаҳонда оммалашиб бораётган кураш мусобақаси киритилиши лозим, деб ҳисоблайман.

ЎЗ МУХБИРИМИЗ

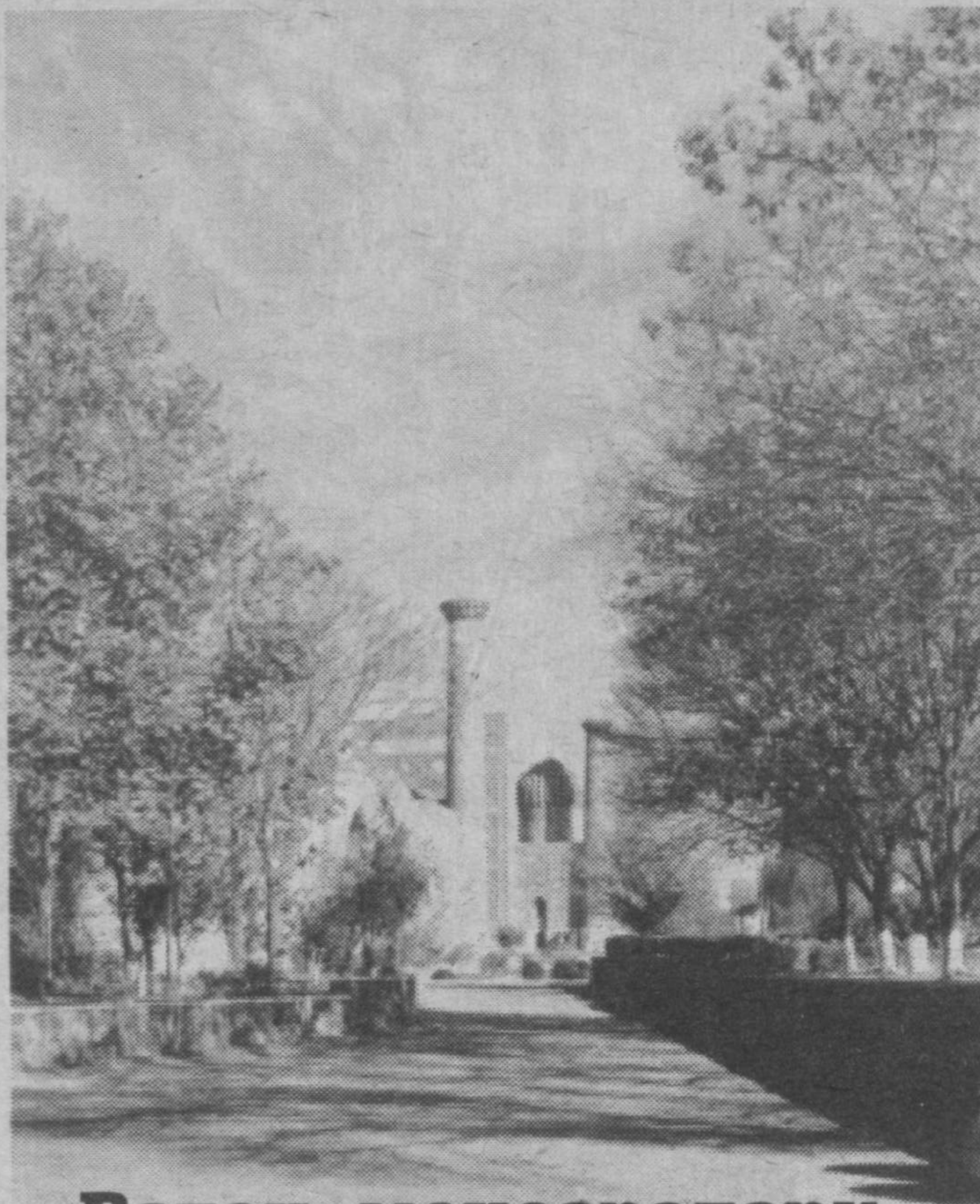
Ma'rifat

Учраттим сен паривашни, кўлида бир гул била,
Махрами асрорсан балки, богдаги булбул била.
Ўзунг ҳам гул мисоли қизардинг юз уза алвон,
Боқсам яшурдинг юзунг, кокили сунбул била.
Каломинг дуру жавҳардур, анфосингдур мушқу анбар,
Лек, бундан йироқдурман, чидай таҳаммул била.
Фароғатим йўқдур ҳеч, кўзларинг кетмас хаёлдин,
Ошиқадур сенга таним, оташин кўнгул била.
Парвойинг йўқ бу ҳолимдин, қиларсен жонга жафо,
Нетайин ёр шайдодурман, савдойи кўнгул била.
Бу фироқинг оташида йиғладум, бўлдим сўқир,
Ҳаққони ўлтурдинг мани, оташинггу қул била.
Кечарму деб ўйлама, қилгил жафога интиҳо,
Эй жонона, вафодор бўл, Алишерий қул била.

Алишер ТУРСУНОВ

КЕКСАЛИК

Олтинларим,
Сиздан йироқ кетмоқдаман,
Кумушларим,
остонангиз ўпмоқдаман,
Олтин ила кумушимни
туташтирган —
кўпригимдан
изн сўраб турмоқдаман.
Дўстлар мен-да,
олтмишимдан ошиб ўтдим —
Кексаликнинг
ҳовлисига кўчиб ўтдим,
Аллоҳ ўзи —
даргоҳида тақдирлаган,
Азиз ёшга,
мана мен ҳам, юзим тутдим.
Пайғамбарнинг
ёшлари бор олдимизда,
Насиб этса,
қолганини кўрамыз-да,
Олтмишини
инъом этган Аллоҳимдан
Юзи билан
юз кўришни сўраймиз-да.
Мустабидлар
тизгинида юриб лоқайд,
Аслимизни —
топтаганга қилдик тоқат.
Ичиб хузуф
истиклолнинг эфкларидан
Аждодимиз —
Ўзлимга қайтди ҳаёт.
Собир НИШОНОВ

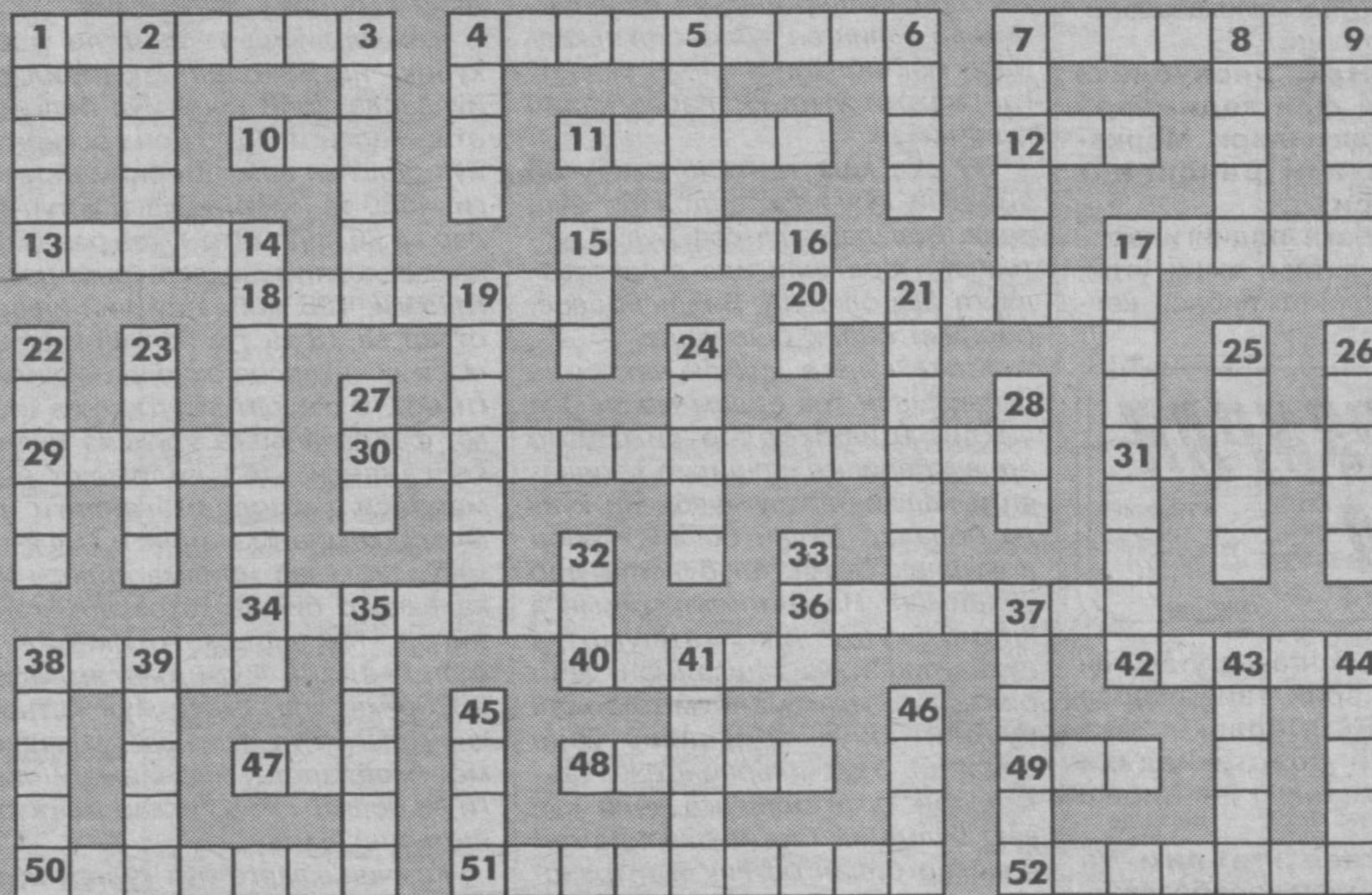

Ватан манзаралари

ЭНИГА: 1. 1934 йилда ядро реакциясининг занжир характерини баён этган америкалик физик. 4. Еруғлик ҳодисаси. 7. Вазн. 10. Замбаракнинг ўқи. 11. Ута ўтказувчанлик ҳодисасини назарий баён этган америкалик физик. 12. Электрон зарядли зарралар оқими. 13. Фотоаппарат русуми. 15. Жаҳонда биринчи ядро реакциясини (АҚШ) ишга туширишга раҳбарлик қилган италия физиги. 17. Эраимиздан тахминан 100 йил аввал Искандарияда ёзилган "Пневматика" рисоласи муаллифи. 18. Кучли куюн. 20. Конус асосининг марказига туширилган тўғри чизик. 29. Суюқлик ёки ҳаво сўрувчи қурилма (русча). 30. Электр кучлини ўзгартирувчи қурилма. 31. Илк бора юксак вакуумли найчаларда электр заряди ҳосил қилган инглиз физиги. 34. Ҳаракат тури. 36. Геометрик майдон. 38. Электр батарея тури. 40. Механик соат механизмининг бир текис юришини таъминловчи детал, тебранувчи вилка. 42. "Зодиак пояси"нинг тўққизинчи буржи (арабча). 47. Епишқоқ модда. 48. Еруғликнинг шафоб буюмлардан қайтиши. 49. Товуш тебранишларининг энг паст частотаси. 50. Ойнаи жаҳоннинг ватани. 51. Ҳаво қобиғининг электронейтрал қатлами. 52. Ядронинг таркибий қисми.

БУЙИГА: 1. Гидроаэромеханика қонунлари яратувчиларидан бири (инглиз). 2. Қаттиқ жисм ва ярим ўтказувчилар физикаси тадқиқотчиси (рус). 3. Коинот кенгайиши тўғрисидаги назарияга доир эффект асосчиси. 4. СГС системасидаги куч бирлиги. 5. Ток кучининг бирлиги. 6. Электрнинг булул ва Ер орасида зигзагсимон чақнаши. 7. Еруғлик тўғрисидаги фан. 8. Кучли сингувчанликка эга нур. 9. Заряд микдори бирлиги. 14. Ҳаво қобиғи. 15. Квант механикаси тадқиқотчиси (рус). 16. 1917 йилда Франциянинг "Монб-

ФИЗИКАДАН КРОССВОРД

лан" кемашига тўқнашиб, Галифакс шахрининг кўкка совурилишига сабаб бўлган Норвегия кемасининг номи. 17. Юлдуз системаси. 19. Нефть чиқиндисига ва майдаланган тош аралашмаси. 21. Оғир сувдаги водороднинг ядроси. 22. Моддадаги атом тебранишлари тўғрисида мос келувчи квазизарра. 23. Механик катталиқ. 24. Қаттиқ жисм тури. 25. Иш ўлчови бирлиги. 26. Зичликнинг ҳажмга кўпайтмаси. 27. Кристалларнинг атом иссиқлик сигмини эмпирик қонун асосида тушунтириб берган француз олими. 28. Вақтнинг энг катта ўлчови. 32. Мотоцикл маркаси. 33. Юза ўлчови (инглиз). 35. Осмон жисмларининг горизонт томонларига нисбатан вазияти. 37. Бир катта жойлашувчи 14 та кимёвий элементнинг прототиби. 38. Еруғлик табиатини корпускуляр нуқтаи назардан ўрганувчи соҳа. 39. Лира юлдуз туркумининг "Сомон йўли"даги кўшнисини номи. 41. Тўғри бурчакли учбурчак катетининг 360° га бурилишидан ҳосил бўлган фазовий фигура. 43. Автомобиллар тезлигини аниқловчи қурилма. 44. Элементар зарра. 45. Радиоактивлик ҳодисаси билан шуғулланувчи физиклар сулоласи (Франция). 46. Оддий механизмларнинг мустақамловчи таркибий қисми.

Тузувчи:
Абдурахмон БЕГИМКҮЛОВ,
Беқобод туманидаги 46-мактаб
ўқитувчиси

Ўзбекистон "Ёшлик" КСЖ Марказий кенгаши жамоаси етакчи мутахассис Жаҳонгир Мирсоатовга отаси **МИРКОМИЛ** отанинг вафоти муносабати билан ҳамдардлик изҳор этади.

Ma'rifat

ТАЪСИС
ЭТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги,
Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Таълим ва фан ходимлари касба уюшмаси Марказий Кўмитаси.

Бош муҳаррир:
Ҳалим САИДОВ

Тахрир ҳайъати: Йўлдош АҲМЕДОВ, Жуманазар БЕКНАЗАРОВ, Икром БҮРИБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Шукур ЖОНБОЕВ, Фахриддин КАРИМОВ (масъул котиб), Қурбонбой МАТҚУРБОНОВ, Усмонали МУСАЕВ, Абдусамат РАҲИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Хулқар ТҮЙМАНОВА, Нурлан УСМОНОВ, Саъдулла ҲАКИМОВ, Ўткир ҲОШИМОВ

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат Матбуот Кўмитасида № 20 рақам билан 12 июнь 1998 йил рўйхатга олинган.

ИНДЕКС: 149, 150. Г-729.
Тиражи 23789 Г. 1 2 3 4 5 6
Ҳажми 4 босма табоқ.
Офсет усулида босилган,
қоғоз бичими А-3

Набатчи муҳаррир:
Хулқар ТҮЙМАНОВА,
Набатчи:
Давронбек ТОЖИЛИЕВ.

«Ma'rifat» дан материаллари кўчириб босиш тахрирнинг рухсати билан амалга оширилиши шарт.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент,
Матбуотчилар кўчаси, 32.

ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб — 136-56-42,
хатлар, мактабгача ва мактабдан ташқари таълим янгиликлари бўлими — 136-54-23,
умумий ўрта таълим янгиликлари бўлими,
касбга йўналтириш ва ўрта махсус таълим янгиликлари бўлими — 136-54-03, олий таълим янгиликлари бўлими, реклама ва тарғибот бўлими — 136-55-58.

Газета материаллари «Ma'rifat Madadkor» нашриётда терилди. Pentium компьютерида Лилия БИНАШЕВА ва Малоҳат ТОШОВА саҳифаллади.

«Шарқ» нашриёт-матбаа акционерлик компанияси босмаҳонаси.
Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси 41-уй

Босишга топшириш вақти — 20.00.
Топширилди — 20.00